

PROGRES ȘI CULTURĂ

REVISTĂ PEDAGOGICĂ — SOCIALĂ — LITERARĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Anul II.

Nr. 11.

Sept. 1934.

Pro Astra

S'au lipit pe cadranul timpului 73 de ani, de când archiereii celor două biserici: Andrei baron de Șaguna, Al. Sterca Șuluțiu și cărturarul Ion Alexi, urmași în realizarea gândului lor de 174 fruntași intelectuali români, au pus bazele „Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român” sau prescurtat, „Astra”. Se născuse dintr'o necesitate organică, cu scopul „de înaintare a literaturii și culturii poporului român în deosebitele ramuri prin studiu, elaborarea și edarea (editarea) de opuri, prin premii și știpeții (burse) pentru diferitele specialități și arte și alte asemenea”.

De atunci și până astăzi, toți fruntașii vieții noastre culturale de dincoace de munți au intrat în rândurile ei. Evenimentele politice (alipirea Ardealului la Ungaria, încercările de desnaționalizare; monstruoasele legi ale lui Apony) au făcut din Astra „un regim al naționalității române”, așa cum o numește eruditul filolog Timotei Cipariu.

Prin congresele sale anuale, în diferite colțuri ale Ardealului, a răscolit conștiințe, a dat impuls vieții românești pe temeliile de cultură.

„Existența și activitatea Asociațiunii transilvane a vibrat, deși fără multă paradă și așa numite reclamuri, în tot corpul națiunii din toate țările locuite de Români” (G. Barițiu: Părți alese din istoria Transilvaniei).

S'ar părea că după război, Astra și-a domolit pasul și-a pierdut elanul începuturilor. Se prea poate. Atunci era mult, mult idealism și abnegație pentru cultură, frumos și adevăr. Erau alți oameni, alte visuri și străduinți. Timpul nostru ucide în mugur florile nizuinelor din care ar trebui să fișnească crezul fondatorilor Asociațiunii: **culturalizarea poporului român.**

Inchinăm acest număr festiv acelor bărbați cari și-au sacrificat o bună parte din viața intereselor Astrei.

In unghiul neputinței și sărăciei noastre, îmbrăcăm o hlamidă petecită pentru a sărbători congresul ei, în orașul nostru.

„Progres și Cultură”.

Astra și tineretul

Cînd tu, frate bun din Țara Valahilor, ți-ai odihnit urechea, acum o jumătate de veac, pe stîncă din sud a Carpaților, ai auzit, cu bună seamă, că înăuntru se petrece ceva.

Granitul resfrîngea ecoul murmurului de dincolo, iar de pe culmi se prelingea spre vale zuruitul lanțurilor de pe mîini.

Că noi n'am avut literatură ?

Că noi n'am avut o mișcare culturală ?

Că noi n'am avut creierii noștri, trecuți pe lista alfabetică a civilizației universale ?

Dacă tu și alții nu pricepeți, mai odihniți-vă odată urechea pe stîncă de demult, mai ascultați zuruitul din trecut și veți înțelege. Cînd ai cuțitul la git, și muzele își opresc surîsul.

Acesta a fost procesul Romînilor din Ardeal: O strașnică fortificare la umbra naționalismului, pentru a perpetua o existență periclitată. Tot ce-am avut: istorici, filologi, literați, teologi, s'au făcut glas al unor strigăte de apărare. Acolo unde licărirea unui dram de intelectualitate se făcea simțită, se relua tradiția, împlindu-se un nou fir, pentru legarea sabiei lui Damocles. Iar scînteile cari prevesteau flăcările de creație, se stingeau în veșnicul cîntec al unei pătimiri. Teama de moarte, ne-a redus glasurile la unison.

Apariția *Astrei* n'a fost o frîntură în linia dreaptă pe care evoluția spiritualității ardeleno o descrisese. Ea n'a fost o capitulare și cu atît mai puțîn abdicarea la un crez. Căci, dacă ea și-a afișat o titulatură modestă, ca aceea de *Asociație pentru literatură și cultura poporului român*, în fond rămînea continuarea unui curent de emancipare politică, pe care trebuia s'o treacă pînă la cea mai periferică celulă. Dacă noi așteptam o înflorire culturală de pe urma ei, și chiar dacă activitatea i s'a menținut, pînă la sfîrșit, pe un teren cu totul izolat de politică, cei cari o conduceau, nici un moment n'au greșit printr'o confuzie a scopului cu mijlocul.

Căci *Astra* trebuia ca să transforme mișcarea culturală, pe care și-o afișase pe firmă, în adevărata mișcare de mai târziu. Altfel nu se putea: eroii trebuiau susținuți pe umerii masselor. Iar pentru aceasta, cultura pură, s'a prefăcut într'un naționalism cultural, care antrena sufletele în vederea ultimului efort, mobilizînd toate energiile latente.

Rațiunea de a fi a Astei se reducea la atît, iar semnificația apariției ei astfel trebuie trecută la istorie.

Ei, dar să lăsăm istoria. Cu prilejul unui congres, pe care îl dorim să fie ceva mai mult decît o pepiniera de discursuri, probleme mai actuale ciocănesc la ușă.

Unirea în mod firesc a creiat o Romînie cu aspre diferențieri culturale și psihologice. Penibile socoteli au început a-și face drumul, în dauna cînd a unora cînd a celorlalți, fără nici o lichidare finală. Ne-am repezit din ambele părți cu sufletul pe tavă, îmbiîndu-ne cînd mărînimoși, ca la un banchet, cînd cu apostrofe violente date unui bolnav care nu voia să înghită un medicament amar. Iar unii dintre noi, cari am văzut că ne-am angajat într'o periculoasă luptă de exterminare, ne-am lepădat de arme și am dezertat la București, lăsînd în urmă o trupă în agonie. Aceasta ne este povestea de după război: sau o afirmare nedreaptă, făcută cu tîmbălu și cu reclamă, sau o lașă renunțare la noi înșine. Rezultatul? E simplu: tînăra generație ardeleană a dispărut pe harta spiritualităților specifice romînești.

— „Și bine a făcut, veți zice. Pentru a zidi o casă trebuie să renunți la cărămidă“. Da, însă procesul nu se începe aici. Căci pentru a zidi casa, trebuie să ai mai întîi cărămida. Aceasta este menirea *Astei* după război: stimularea tineretului transilvănean, strîngerea rîndurilor lui ca să se desvolte pe propriile sale terenuri. Nouă tinerilor ardeleni ne trebuie o axă și n'o mai avem, ne trebuie o cetate pe care să ne înfigem steagul și am pierdut-o din vedere. Publicistica ardeleană, care părea, odată, că reînvie cu apariția săptămînală a *Societății de Mîine*, și-a pierdut cea mai de pe urmă poziție din tranșee.

Astra trebuie să grupeze în jurul ei tineret! Căci altfel, forțat, noul Ardeal se va rupe de cel vechiu. O editură locală tare, o tribună săptămînală sănătoasă, un cerc literar solid ne lipsesc. *Astra*, după neîndoios de eficaceea ei propagandă culturală la sate,

și-ar putea îndrepta forțele și în sprijinul intelectualilor și mai cu seamă a tinerilor scriitori. Căci cîndva, cînd statul nu răsplătea opera culturală cu subvenții, *Asociația* își dădea prea bine seama de importanța faptului.

Iată ce scrie la punctul 2 din raportul secției literare din vara anului 1913: Premiul „Andrei Mureșianu“ se va decerna „numai cărților de literatură frumoasă și colecțiilor de literatură poporană, *al căror autor este român născut în Ungaria și trăiește în Ungaria*“ (înlocuind, bine înțeles noțiunea Ungaria cu aceea de Ardeal, căci despre el era vorba), iar mai departe, la punctul 3 al aceluiaș raport continuă: În „Biblioteca poporană a Asociației“ să se publice cît mai multe broșuri cari să conțină *operele scriitorilor romîni moderni*“, idei a căror realizare în zilele noastre ar face cinste *Astrei* și pe cari i le propunem, conștienți fiind de importanța rezultatului.

De altfel problema oferă și o altă latură. Menținîndu-se într'o prea mare viteză de întindere, această instituție culturală, și-a depășit naturalele ei limite de activitate. De unde ea s'a înființat ca o mișcare *locală*, specific ardeleană, prin scopul ei real, prin oamenii cari o conduc și o conduceau, prin natura fenomenelor culturale pe cari le diriguia și prin sensul unic pe cari dintru început i le imprimă, și-a deschis deodată aripile întinzîndu-le peste noi tărîmuri. Basarabia, Capitala țării, și încă alte părți de țară s'au văzut prefăcute locul de adăpost al unor noi secțiuni. Evident, principial, o instituție de cultură corespunde cu atît mai bine scopului cu cît sprijine pe mai mulți indivizi. Decît că pronunțata — extrem de pronunțata — diferență ce există între noi și Basarabia, din toate punctele de vedere, vulnerează puțin principiul. Căci orice s'ar spune: „*Astra*“ așa cum se prezintă astăzi reproduce o fizionomie pur ardeleană, și sămînța ei, ne îndoim că va incolți la Nistru. Cît despre București, sunt acolo atîtea asociațiuni culturale șt fundațiuni, încît eforturile financiare ale acestei înjghibări transilvănene ar da roade incomparabil mai bune dacă s'ar face pentru noi cei de acasă.

Să revină deci *Astra* la vechia ei matcă. Cu un corectiv doar: înrolarea în rîndurile ei a unui cît mai mare număr de tineret ardelean, care astfel să poată lega opera celor vechi de

aceea pe care înșiși o vor construi, să poată consuma tot prisosul lui de energie pe care n'o împiedecă de a se desvolta decît seceta unui organism cultural sprijinitor.

Cu aceste gînduri, pe cari, măcar în parte, credem că *Astra* le va înțelege, noi cei tineri, îi așteptăm congresul anual de la Tîrgu-Mureș.

Nicolae S. Ursu.

Kibédi Alexandru

Tineretului

Cunună de raze, pornim înainte
căliți în credința prefacerii mari;
și'n zori cu arșiță sosi-vom pe culme
și taberi dura-vom eroi legendari.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Penumbrele nopții ne-acopere încă
și'n vâl Aurora umilă rămâne,
iar codrul ascunde în sânu-i de frate
cuvântul năprasnic al zilei de mâine.

Dar iată, minunea în zare s'arată...
Credința, voința, noui lumi astăzi cer.
Soldați mesianici, mereu înainte!
...cântecul rugului sboară spre cer.

Trad. :

Corneliu Albu

Astra - Medicală

„Astra“ - Culturală își ține Adunarea generală în reședința frumosului nostru județ, Tg.-Mureș.

Cu acest prilej de rară sărbătoare pentru noi mureșenii, prin acest număr festiv al harnicei noastre reviste de „Progres și Cultură“, Astra Medicală secțiunea Mureș, ține să spună un inimos cuvânt de bună venire, iubiților oaspeți.

Bine ați venit la noi, din toate unghiurile țării, voi iubitori de cultura neamului nostru !

Binecuvântați să fiți voi, preoți slujitori la altarul de închinare al părinților noștri, voi preoți cari ne încreștinați sufletele cu harul credinței străbune și cari ne împărtășiți, prin rostul rugăciunilor voastre, cu binecuvântările cerului.

Fiți bineveniți voi cărturari conștienți, cari știți să Vă serviți Neamul și Patria prin trudnica voastră muncă depusă pentru progresul ei.

Vouă, tutorora, cari ați venit la noi, să vă închinați înaintea aceluiaș altar de credință și de cultură, vă zicem bine ați venit.

Astra-medicală preocupată de îngrijorătoarele probleme biopolitice ale neamului nostru, apelează la voi și vă arată că nici-o viață nu trebuie să fie lăsată fără țintă, fără îndatorire, față de viitor și fără răspundere față de memoria înaintașilor. Ori unde am fi, ori cât de modest ar fi cercul nostru de acțiune și ori cât am fi de săraci, totuș toate acțiunile noastre să fie convergente cu totalitatea străduințelor biopolitice ale neamului întreg. Crezul biopolitic ne spune să nu cheltuim nici o energie și nici-o viață, fără a ne gândi la viitorul națiunii și fără de a epuiza orice energie spre binele și spre progresul urmașilor.

Cu alte cuvinte, *Astra - medicală* luptă cu înfocată conștiință pentru realizarea unui naționalism biologic, singurul care poate asigura atât existența neamului nostru în viforul atâtor dușmani cari ne împrejmuiesc, cât și a progresului biologic din viitor.

Naționalismul biologic ne arată că nimeni nu are competența

să ne decidă soarta noastră, ci singuri noi avem îndatorirea să ne croim destinul și calea viitorului.

El ne poruncește să fim strâns uniți în jurul altarului de închinare al credinței strămoșești, să fim cot la cot în lupta de apărare a patrimoniului moștenit de la înaintași, să fim pătrunși de aceeași flacăra arzătoare a iubirii de neam; ne poruncește să ne oțelim brațele prin educație fizică și să ne luminăm mințile prin cultura sufletului, care la rândul ei învățându-ne legile biologice, ne va feri de plăgile sociale multiple și crâncene, care astăzi ne umplu inimile de îngrijorări jalnice.

Oricât s'ar părea că legile biologice și prevederile biopolitice ar fi extrem de complicate și greu de înțeles, ele în realitate sunt foarte simple și orice minte omenească le poate pătrunde tâlcul călăuzitor de viață și mântuitor atât pentru individualitate, cât și pentru națiune.

Astra-Medicală, prin luptătorii ei energici, răspândește zi de zi cuvântul și sămânța crezului biologic și al naționalismului biopolitic și dorește ca toți să vă înregimentați sub flamura acestui sănătos naționalism care se confundă cu însuși trecutul neamului nostru, cu credința strămoșească și cu eroica iubire de neam.

Dr. E. Nicoară

Astra și intelectualii

Adunarea generală din acest an a Astei, care se ține în orașul Tg.-Mureș, unde n'a putut să pătrundă timp de 74 ani această nobilă și atât de binemeritată instituțiune culturală, pe noi Români din acest ținut, ne umple de aceeași fiori ai nădejzii și izbânzii de cari ne-am simțit străbătuți întreaga ființă românească înainte de Unire, orișunde se țineau adunările generale. Dacă în trecut adunările generale erau marile praznice naționale pentru întreg sufletul românesc și mai ales pentru ținutul în care se desfășurau aceste adunări și dacă aceste ținuturi au astăzi fericirea să-și fi văzut cu ochii realizat întreg visul desrobirii trupești și sufletești și să nu mai simtă adâncă nevoie a cutremurelor ulterioare, noi, în afară de libertatea națională dobândită, trăim și astăzi după 16 ani dela Unire într'o atmosferă grea și apăsătoare pentru tot ce este putere de manifestație românească.

Rosturile Astei din trecut erau săpate în inima noastră a tuturor și toate fibrele sufletești vibrau armonic, undele de rezonanță învăluiau tot cuprinsul pământului românesc și ori unde pătrundeau izbiau în piatra tare a credinții, deaceea ele se întorceau și mai înfrânte și cutreerău frenetic toate colțurile, toate văgăunile și ascunzișurile munților, alergău în sbor năvalnic peste câmpii, străbăteau apele Crișurilor, Mureșului și Oltului și coborău falnic peste creștetul Carpaților ducând în marea de Români sufletul cald al nădejzii și credinții dela noi. Adunarea generală din 1911 din Blaj a fost pentru sufletul românesc de pretutindenea cel mai grandios templu al iubirii de neam. La acest altar, sufletul românesc s'a prezentat atât de curat și atât de unitar, încât arhireii celor două biserici surori împreună s'au îmbrățișat cu toată floarea minții și gândirii românești de pretutindeni, cu pătura sănătoasă și mândră a satelor, aducând admirație geniului românesc, și au îngenunchiat împreună în acelaș gând și credință tare, jurându-și statornicie și iubire. Cine a gustat din fiorii acestor

zile, ca și cea dela Orăștie din 1910 retrăește astăzi după marea izbândă din 1918 — acele clipe, ori decâteori are nevoie de re-confortare și înălțare sufletească.

Pentruce a dispărut oare atât de repede această atmosferă așa de caldă, așa de prielnică și vorbitoare pentru toate nevoile neamului nostru? Pentruce am lepădat atât de curând vestmântul mândru sufleteș în care, câtă vreme l-am purtat, — deși eram apăsați și înfocați: purtam fruntea sus și cu mândrie, deși eram săraci: creiam instituții bogate, deși eram forțați spre întuneric și neștiință: purtam sus și falnic făclia luminii și culturii?

Răspunsul îl simțim cu toții la îndemână, dar este apăsător și ne face să avem remușcări sufletești. *Fiindcă ne-am ales alți idoli*, cărora ne închinăm astăzi cu frenezie, cu care am slujit idealul național.

Dupăce am străbătut calea spinoasă și întortochiată hărăzită neamului nostru, dupăce am urcat golgota tuturor suferințelor noastre în vârful cetății simbolice, unde neamul nostru a întrezărit încăodată învierea sa, dar unde a trebuit să fie înfrânt pe roată și ridicat în furci, pasul nostru în valul de bucurie s'a poticnit. Am crezut că am dobândit totul și că de-acum rostul nostru firesc se va descurca și desfășura singur.

În momentul Unirii — printr'un paradox ce-ar putea deveni fatal — ne-am despărțit sufletește tocmai deaceia pentru cari și împreună cu cari veacuri întregi am dus cea mai frumoasă și înălțătoare luptă pentru desrobirea trupească și sufletească.

Intellectualii, în trecut, s'au confundat și identificat în întregime cu masa mare a neamului în toate aspirațiunile și sub toate aspectele sufletești ale acesteia. Ei au fost schînteia luminoasă, răsărită și sintetică a tuturor aspirațiunilor nu o pătură aparte, nu un post de conducere comandat, care să dea numai directive, ci ei înșiși primii, cei mai luminați și sânguincioși muncitori ai aceleiași comandament intern.

Înainte de Unire — deși materialicește rolul de conducători a fost înfrânt mai greu, totuși efectiv rezultatele erau mai vizibile și mai mulțumitoare, terenul de muncă spinos, plin de muncitori devotați până la abnegație recrutați din toate straturile societății și din tot ce avea mai bun neamul nostru. A roboti în câmpul de muncă al Astei, era titlul de mândrie și al umilului învățator con-

fesional din școala cu geamuri din hârtie și al cucernicului preot care cu mâinile spintecate de pălămida miriștei și cu fața brăzdată de arșița soarelui, ridică prin glasul de îmbărbătare sufletul norodului împreună cu mireasma de tămâie până la înălțimile cerești. Simplitatea și liniștea caselor parohiale patriarhale și ale modeste-locuințe dăscălești, ce aer de pretenie solemnă îmbrăcau în Duminici și sărbători, când avocatul, sau medicul sau oricare alt surtucar orășenesc îi făcea cinstea lui și norodului păstorit să-l viziteze ca sol al Astrei?

Am contribuit deci noi — intelectualii — într'o măsură aproape miraculoasă, prin zelul depus, să se creeze atmosfera ideală a zilelor ce trebuiau să vină. Am sădit și am crescut dorul de desrobire națională și dreptate socială, ce trebuia să urmeze. Autoritatea păturei intelectuale a trecut peste hotarele unei ascultări frățești și s'a prefăcut într'o supunere oarbă și fatalistă în fața mulțimii sătești.

Cu înfăptuirea Unirii i-am dat masei satisfacția deplină a suferințelor și nedreptăților suferite pentru cucerirea dreptului la viața națională. Eram angajați, însă și la repararea și desăvârșirea nedreptăților social-economice pentru cari am militat, unde le-am dat asigurări și pentru cari i-am pregătit sufletește. Am făcut și pe acest teren începutul bun prin împroprietărire și reformele social-politice, dar n'am adâncit și acomodat sufletului pregătit într'un fel aceste înfăptuiri. Ne-am socotit rolul istoric încheiat și ne-am avântat cu toată pasiunea spre drumul politicei. Masele ne-au urmat în chip instinctiv și pe aceste căi la început cu încredere și orbește, mai apoi șovoiind, iar în urmă constatăm cu tot regretul că se deschide tot mai mult și mai adânc prăpastia între noi și mase.

Sfășierile dintre intelectuali au împărțit și lumea satelor în tabere și cete. Rosturile și aspirațiunile mulțimii nu mai cadrează cu scopul și aspirațiunile intelectualilor și s'au creat distinct două tipuri de intelectuali: majoritatea lor politicieni și o minoritate aproape dispărută luptători culturali.

Deaceea simțim cu tot respectul că sforțările oamenilor de bine, cari străbat și astăzi satele în dumineci și sărbători, țin conferințe cultural-economice, înjghebează serbări și manifestații: sunt goale și sărace în roade. Simțim că vorbirile frumoase sunt ascu-

tate, dar filtrate prin sita neîncrederii, cărțile și broșurile ce le împărțim stau mute și reci în mâinile lor, sau cel mult așezate în rafturi, cari nu se mișcă până la o nouă venire a noastră între ei.

În urma acestor triste experiențe vieța sătească — unde pulsează într'adevăr însăși vieța neamului — prezintă un aspect sumbru și îngrijorător: o slăbire rapidă a credinței și obiceiurilor bune românești, o tendință nebună de modernizare sub toate aspectele; desagregare sufletească și pierderea încrederii în conducătorii firești ai satelor.

Iată pentruce socotim necesară re'ntoarcerea intelectualilor la vechiul lor rost cultural-economic, în mijlocul satelor.

Spre a se putea relua locul, e necesar ca să înțelegem din nou ritmul vieții sătești și să ne însușim problemele cari interesează vieța sătească. Chestiunile social-economice ocupă astăzi locul prim în vieța satelor.

Declamațiile patriotice interesează și astăzi, încălzesc și determină mințile și inimile la reacțiuni puternice, dar marasmul vieții economice grele de astăzi precumpănesc.

Înțelegerea și soluționarea acestor nevoi trebuie să constituie noui preocupări intelectualului de astăzi.

Rolul vechiu de educator al satelor — deocamdată — revine vechilor și încercatelor societăți culturale, cari vor trebui să-și revizuiască programul de muncă și armele de luptă. Aceste societăți culturale — între cari locul de frunte îl ocupă Astra: s'au convins și de primejdiile ce ne pândesc și au întrezărit și căile de remediere pe cari trebuie să apuce.

În timpul din urmă au răsărit cete de Șoimii Carpaților — menite să facă educație fizică și culturală tineretului, s'au deschis sfioase dar vânjoase câteva școli țărănești: menite să îndrumeze și formeze în lumea satelor pe pionerii unei vieți economice naționale, moderne și rentabile.

Ca mâine vor trebui să răsară atelierile sătești în cari după regiuni și necesități să se deprindă diferitele industrii casnice pentru femei și bărbați.

Serile de toamnă și de iarnă vor trebui ocupate cu demonstrații practice de împletituri de coșuri, coviltire, ștergători de picioare, pălării de paie etc., tineretul deprins să pirograveze, să sculpteze în lemn, iar fetele aplecate din nou spre răsboiul din

care degetele lor fermecate să vrăjească din nou alțițele cu fir și beteală românească. Copiii satelor noastre nu vor folosi mult diu bibliotecile sătești, dacă-i vom lăsa neștiutori de carte din cauza mizeriei și lipsei. Vom creia deci cooperative și cantine școlare, al căror venit le va procura cărți și rechizite școlare și vor ajutama pe nevoiașii dintre ei. Când vor răsări acestea, o mare parte a odraslelor sătești vor conduce și îndruma aceste întreprinderi și în jurul lor se vor deschide diferite ateliere în cari băiețașii noștri își vor face ucenicia, ca apoi să înceteze și exodul spre orașe și să poată satul să-și îndrume singur soarta.

O serie de probleme mici și fără importanță, dar cari agită și frământă vieța satelor noastre.

Rostul intelectualului deci e să se aplece la aceste cerinți ale sufletului mulțimii, să o ajute și ridice și'n scurt timp își va reocupa locul în inima mulțimii.

Aceste sunt problemele pe cari Astra, alături de chestiunile social economice mai mari, trebuie să și-le însușească și să le traducă în fapte. Astra și intelectualii grupați în sânul ei trebuie să îplinească tot ceea ce statul nu poate să facă momentan.

Când interesul intelectualilor se va manifesta din nou pentru nevoile mulțimii, atunci ritmul va fi din nou unison elanul vechiu și încrederea vor renaște și atunci manifestațiile și adunările Astei, vor fi din nou izvorul de inspirație și întărire a celor șovăelnici și clipele de înălțare sufletească a celor harnici și muncitori. — Munca ne-a dat în trecut elanul, lipsa de activitate de astăzi ne face neîncredători și sceptici.

La muncă deci, căci ceasul odihnei a trecut!

Prof. Dr. I. Bozdog

Concepția biologică a unei culturi integrale

Biologii privesc animalul ca un mecanism vital complex, de simțire și mișcare, ce trăește și se dezvoltă într'un mediu exterior.

Acest mediu poate influența animalul în un mod imediat (de-aproape) sau mediat (la distanță). Ambele influențe joacă rol important pentru viața lui.

Animalele fixate la fundul mărilor ca : actiniile, coralii, etc. sunt obligate să sufere variațiile unui mediu exterior puțin întins, adaptându-se lui.

Animalele marine mobile au un mediu extern mai întins de oare-ce se pot mișca, deplasa și migra. Ele suferă variațiile mediului încât privește temperatura apei, conținutul ei în săruri, oxigen, etc.

Animalele de pe pământ și în special păsările, au un mediu exterior mult mai întins, fiindcă se deplasează mai ușor ca animalele marine.

Știm cum migrațiunile animalelor terestre sunt în funcțiune de variațiunile acestui mediu. La păsări aceste migrațiuni depind de curenții aeri și variațiile de temperatură. La mamifere se mai adaugă căutarea hranei (cum sunt herbivorele prin stepe,) modificările de climat (cum sunt deplasările renilor în regiunile peripolare) etc.

Cunoaștem de asemenea importanța mimetismului, adecă forma și culoarea pe care o ia animalul în raport cu mediul exterior. Experiențele de laborator, au arătat chiar că peștii lași se adaptează ușor culoarei nisipului ; unele insecte iau culoarea frunzelor sau scoarței arborelui, etc.

Prin organele de simț, animalul ia cunoștință deci, de mediul exterior și reacționează, adaptându-se lui.

Această reacțiune a animalului constituie un reflex al materiei viețuinde, reflex ce are în vedere căutarea hranei și cercetarea condițiilor necesare reproducerei.

Progresiunea ascendentă a mecanismelor reflexe și a centralizării lor în organe superioare (ce dau sistemul nervos,) permit gradarea acestor animale în scara zoologică. Ele rămân totuși în viața lor, dependente de mediul exterior imediat.

Memoria și începutul unui raționament asociativ le poate aduce unora un traiu mai în libertate (cum sunt maimuțele antropoide studiate de Koehler,) sau o domesticire mai ușoară (cum observăm la câine, pisică, etc.).

Paralel însă cu dezvoltarea acestui sistem nervos se dezvoltă și reacțiuni emotive de: plăceri, suferințe, bucurii, frică, etc.

Tipetele unor animale, cântecele altora, nu sunt de cât manifestările acestor stări emotive.

S'ar părea deci că alături de reflexele profunde ale vieții organice ale animalului, se dezvoltă cu timpul și alte reflexe asociative sau condiționale, care arată raportul dintre viața de relație a animalului și mediul exterior. Alături de instinct am avea la animale și începuturi de inteligență.

Ori cât ar fi dezvoltate aceste instincte sau aceste reflexe asociative, ele nu se pot asemăna inteligenței omenești. Incercările de a explica tranziția de la animal la om trebuiesc privite încă cu rezervă.

Intr'adevăr, omul este un animal superior, adecă un *mecanism*, vital complex, de simțire și mișcare, ce se supune ca și vecinul său din scara zoologică, condițiilor ce i le impune mediul exterior.

El posedă însă două facultăți pe cât de importante, pe atât de caracteristice. Acestea sunt: munca adusă prin întrebuințarea ustensilelor (sculelor) și vorbirea.

Prima facultate omenească constituie așa zisul *homo-faber* a lui Bergson. Prin această facultate omul prelungește și întărește reacțiunile sau reflexele sale, la acțiunea mediului exterior imediat. Prin ea se mărește la infinit puterea de adaptare. Negreșit că această facultate are o importanță capitală în istoria evoluției umane, de oarece ea constituie un factor de îmbunătățire a condițiilor de viață omenească, deci un factor de progres.

A doua calitate omenească constituie așa zisul *homo loquens* adică puterea de a înțelege, de a creia, de a transmite simbolurile vorbirei articulate. Grație vorbirei, omul nu trăește ca un ani-

mal numai pentru prezent, el poate lega trecutul cu prezentul și făuri viitorul.

Prin mijloacele de expresie ale vorbirii și scrisului, omul nu numai că poate transmite descendenților achizițiile prezentului, dar poate să-și creeze o ultralume diferită de lumea mediului exterior și așa putea zice uneori, chiar opusă lui.

Această ultralume simbolică se supune altor legi de cât celor ce regulează reacțiunile omului față de mediul exterior.

Constatând reacțiunile fiecărui din aceste duble naturi ale omului, constatăm fapte care merită să fie menționate.

Reacțiunile așa zisului homo faber corespund de obicei, necesităților fizice ineluctabile. Ele se arată stereotipe, sau fixate de structura omenească, cu toate că prin acest fel de a fi, omul poate înmulți la infinit reacțiile și adaptațiile sale.

Grație sculelor (ustensilelor sau instrumentelor) de care se folosește pentru protejarea sa în hrană, îmbrăcăminte, locuință, etc. omul ajunge să poată locui tot așa de bine la pol ca și la equator. Tot succesul său, stă în adaptație și fie că prinde pește fie că face să crească grâne, reflexele sale profunde rămân aceleași.

Starea emoțională sau afectivă la homo faber ajută nu numai la constituirea jocurilor (pe care le vedem și la micile animale), dar și la manifestările de activitate (cântecele vâsleșilor ale clăcașilor, etc.).

Reacțiunile omului devenit homo-loquens, sunt mai diferite. Ultralumea pe care și-o creiază prin simbolurile vorbirii, este ea însăși simbolică, compusă din imagini decolorate, din concepte, din gândiri abstracte, alese și fixate uneori arbitrar. Această ultralume nu este atât de supusă lumei exterioare. Grație felului de a aduna și combina simbolurile, omul loquens se lasă prada unui joc de imagini, unor combinații. El își găsește chiar plăcerea estetică în acest joc.

Omul loquens stabilește legături între simbolurile ultralumei sale și lumea exterioară imediată. El îmbracă realitățile din mediul înconjurător, cu simboluri ce corespund mai mult sau mai puțin la datele observabile și verificabile prin experiențele din acest mediu.

Așa se institue vorbirea tehnice elementare, noțiunile sau cuvintele ce dau începuturile științelor experimentale.

Acest simbolism particular prin care se transmite vorba și scrisul tehnice, rămâne apropiat de executare, de gesturile necesare acestei executări, de cunoștințele de simțire și de mișcare aduse prin sculele lucrate.

Când această vorbire simbolică se generalizează sau se îndepărtează de realul verificabil, atunci își pierde din valoarea sa.

De multe ori însă omul lasă în ultralumea sa un joc liber imaginației, creând și asociind simboluri, fără a căuta să le pună de acord cu datele reale, fără a le supune mediului exterior imediat. În acest mod se institue superstițiile, prejudecățile, etc.

Factorul emoțional joacă un rol important în aceste imagini, ajutând la crearea legendelor, miturilor, poemelor, etc.

Puterea de a crea și de a conserva o lume imaginară rămâne o caracteristică omenească, căci ceea ce putem vedea la unele animale (construirea cuiburilor de exemplu) este o imagine tehnică rudimentară, necesară numai ocrotirii ființei respective.

Studiile făcute asupra triburilor primitive, în raport cu popoarele civilizate, ne permit să distingem și mai bine această dublă natură a omului (*faber și loquens*) și să vedem cum tehnicile de lucru au permis că *homo faber* ajutat de *homo loquens* să mărească foarte mult acțiunea asupra lumii exterioare și totodată să creieze și să desvolte științele experimentale.

Tipul științelor experimentale îl constituie științele naturale, în care se vede foarte bine asociația intimă dintre *homo faber* care creează instrumente și *homo loquens* care schematizează în simboluri de mânăuire și transmitere progresul științific.

În științele naturale partea de lucru manual va fi cu atât mai mare, cu cât partea intelectuală aduce o contribuție mai valoroasă.

Științele neexperimentale depărtându-se de lumea reală, ne permit o lesnicioasă trecere în domeniul simbolismului pur. Tipul științelor neexperimentale ni-l indică matematica, o creație a grecilor antici. Plecând de la realul dat imediat, matematica pură se îndepărtează repede de el, spre a ajunge la o gândire pură care cerează o logică pură.

Armat de matematica pură și de fiica sa — logica, — omul

totdeauna curios și dornic de a înțelege rațiunea lucrurilor, începe să se intereseze nu numai de obiectele reale date, dar și de valoarea și coerența logică a gândurilor formate.

Așa s'a creat critica filosofică prin : Platon și Aristotel:

Știm că în jurul acestor 2 nume se grupează cele 2 curente ale filosofiei occidentale.

Platon ar reprezenta matematica pură, abstractă, deci domeniul homo loquens adecă lumea de imagini.

Aristotel ar reprezenta știința experimentală homo faber, adică omul lumii reale imediate. Homo loquens care este asociat la homo faber face puterea doctrinei aristoteliene.

Morala și Religia sunt intuiții particulare caracteristice ființe omenști. Ele nu sunt experiențe demonstrabile nici verificabile pentru toți oamenii. De aceea trebuiesc privite ca adevăruri sufletești cu o valoare mărturisită prin efectele lor, ca niște credințe ce se bazează mai puțin pe raționamente și mai mult pe necesități.

Negreșit cadrul restrâns al articolului de față nu-mi permite să detaliez mai mult considerațiile expuse și nici să intru în probleme ce au legături cu ele. Dar din cele arătate se poate ușor constata cum aceste concepții biologice au ajutat la educație și instrucție adică la crearea și persistența unei școli integrale active sau unei culturi integrale.

Dubla natură a omului, adică ultralumea și lumea sa reală nu ar exprima în adevăr, de cât idealismul și realismul său.

Sinteza personalității sale, — acel homo sapiens, — nu ar fi de cât colaborarea intimă și strânsă dintre homo faber și homo loquens.

Programul de muncă culturală al atâtor societăți, printre care numărăm în primul loc „Astra“ — ca și programul școlii integrale active, — țintește deci ca forțele ideale ce le produce imaginația omului, să fie realizată în viața sa practică, iar forțele practice să se inspire mereu de idealuri înalte. Fie ca aceste programe să fie cât mai bine înțelese și mai bine aplicate pe teren național pentru binele și dezvoltarea românilor.

Dr. G. Preda

vicepreședinte al „Astrei“

Școala și viața românească

Este un adevăr banal, arhicunoscut: școala, ca instituție, este un instrument în mâna societății; ca stare, trebuie să se altoiască pe tulpina vieții sociale și să pregătească pentru viața socială. Apărută organic într'un limitat nex de împrejurări, sub auspiciile și patronajul unor valori cu o anumită mentalitate, ale societății respective, este sortită să lucreze cel puțin pentru permanentizarea dacă nu îmbunătățirea lor, făcând educație tineretului în spiritul și disciplina cerută de regulile vieții sociale. Să pregătească, altfel zis, generațiile pentru viața colectivă și prin aceasta, să prelungească trecutul în prezent și prezentul în viitor, garantând consistența și durata vieții sociale în timp.

O școală care nu crește din viața socială și nu o prelungește, ci se *suprapune* ei, ca o haină peste un corp strein, își semnează singură condamnarea la moarte. Căci ca instituție, școala este o *formă* și reclamă un conținut, un element viu, care să umple forma și să-i dea viață. Azi, apărută într'un mediu cu o structură sufletească și socială proprie, unde — desigur — dă roade, ea nu se potrivește peste tot. Transportată în altă parte, într'un alt mediu, deosebit ca suflet și organizație, riscă să rămână formă goală și să nu dea rezultate pozitive dacă sufletul societății care e împrumutat nu se poate ridica la înălțimea instituției, să și-o însușească aclimatizând-o și dându-i un conținut. Altfel, împrumutul este de prisos, de multeori dăunător. Corp strein, înfipt în stratul social, împiedecă dezvoltarea normală a vieții și îi alterează cursul natural, determinând apariția unei crize între fond și formă, experimentată și la noi în secolul trecut.

Întrebarea ce se pune este: școala românească, așa cum o avem, isvorește din viața și realitățile românești, sau este o haină streină, prin urmare nepotrivită, peste un organism rebel, care refuză să o îmbrace?

* * *

Înainte de a răspunde la această întrebare să stabilim un alt

fapt: mediul românesc este eterogen și pluriform. Adecă cu aspecte variate, diferențieri isbitoare chiar, după loc și ocupație. Alta este viața la sat, alta la oraș; altele preocupările și orizonturile muncitorului de pământ, altele ale lucrătorului de fabrică și ale funcționarului.

Satul este stereotip ca viață și manifestare. E de o uniformitate isbitoare în timp. Generațiile, oricât de distanțate între ele, se aseamănă ca fel de a gândi, simți și activa, par'că ar fi una și aceeași generație. În orice caz, deosebirile sunt minime, mai mult de nuanță. Doar sguuirile sociale mari dacă le scot din ritm își ocazionează schimbări. Incolo, copiii imită și urmează întocmai părinții și străbunii. Iși însușesc manierele lor de comportare socială: felul de a vorbi, de a vedea și judeca lucrurile, situațiile și oamenii; împrumută credințele, superstițiile, vorbele de spirit, etc. străvechi, precum și modalitățile de a lucra pământul, de a clădi casa, etc. Și le însușesc și le imită atât de mult încât se confundă cu ele; devin o a doua natură a lor. Și astfel, patrimoniul trecutului, transmis urmașilor, este respectat cu sfințenie, încât tradiția este atotstăpânitorul regisor al vieții individuale și colective, iar prescripțiile ei slove sfinte. De aici conservatorismul săteanului, cu mistica lui dragoste de glie și pământul strămoșesc, neîncrederea și ostilitatea față de noutatea superficială și fără trăinicie, care prin nimic nu și-a validat eficacitatea. Legat de glie și respectuos față de trecut, tradiționalist și conservator, țăranul este refractor deasemeni față de curentele socialiste și comuniste pe cari nu le înțelege pentrucă vorbesc un limbaj strein sufletului și preocupărilor lui.

Alta este viața orașanului, cu orizonturile ce le deschide și preocupările ce le incumbă.

Viața orașului este mai dinamică decât a satului, mișcare multă și variată. Orașanul-lucrător în fabrică, industriaș, comerciant sau funcționar, se agită și se frământă mai mult decât săteanul. Angrenajul vieții unde este prins e mai complex, posibilitățile de acțiune multiple, orizonturile mai largi și preocupările mai multe. Sar în vârtejul acesta unde stoluri de forțe sunt puse în joc, se ciocnesc, se frâng sau înving, formele de viață sunt mai des supuse schimbărilor; inovația găsește teren prielnic de dezvoltare. De aceea, orașanul se atașează de nou și cultivând-o nu se leagă de tradiție; este progresist nu conservator, gata să

accepte și să adere la orice formule noi. la locul anchilozării în formele tradiționale ale săteanului, orășanul se declară pentru inovație și mișcare. Dovadă: teoriile noi se ivesc și prind teren înainte de toate la oraș.

Orășanul trăind o viață intensă și variată, e natural ca standardul lui de viață, economic și cultural, să fie deosebit și chiar superior celui țărănesc. Atașat de tradiție, închis în formele ei, spiritul sătesc se simte sigur și tare pe situație, și, mulțumit cu mersul lucrurilor, din comoditate sau dintr'un rău înțeles calcul, este refractar inovațiilor, nu luptă pentru cucerirea unei alte stări, superioare și mai bune, sau luptă foarte puțin. Nu-l preocupă asemenea chestiuni, fiindcă tradiția îi oferă destul. Orășanul, în mediul lui bogat în clocote vitale, vede multe și știe mai multe decât țaranul. Legat puțin sau de loc de tradiție, dornic de noutăți, având destule modele de imitat, luptă mai mult pentru o viață mai bună, prin urmare, pentru ridicarea standardului de viață.

Suntem puși deci în fața a două forme de viață socială distincte: orașul și satul, sau, economicește vorbind, a unei civilizații industriale și a uneia agricole. Nu antitetic diferențiate și complet autonomizate pentru că procentul de cristalizare al lor este abia în faze. Sferele lor se întretaie și se amestecă. Totuși sunt două forme sociale cu viața lor proprie, cu structura și mentalitatea lor, de care trebuie să se țină seama. Școala în special este datoare să o facă, dacă vrea ca străduințele ei să fie încoronate cu succes.

* * *

Pe acest dublu fond: orășan și sătesc — fără a ține seama de deosebiri regionale — se clădește școala românească. Cea primară gratuită și obligatorie pentru toți cetățenii, cea secundară și universitară benevolă.

Prin intervenția și grija statului s'a fixat pe întreg teritoriul României un singur tip de școală primară, fără să se țină seama de diferențierile structurale ale vieții de oraș și de sat, nici de regiuni și ocupație. După acest fel de a face educație tineretului, copilul de țaran cât și cel de oraș învață aceleași lucruri; sunt crescuți pentru același fel de viață deși, originar, viața și mediul lor este distinct.

Desigur, procedeul acesta își are rațiunea și motivele lui. Statul are nevoie de cetățeni pregătiți pentru viața colectivă, de-

votați, conștienți de drepturile și datoriile lor, iar școala — între altele — este cel mai bun instrument ca să formeze generațiile și modeleze sufletul lor conform cu intențiile și scopurile ce le urmărește statul. Statul fiind unul, educația este uniformă pentru toți cetățenii.

Își are însă și defectele. Căci întrebarea ce se pune este: care vieață va servi ca temelie și țel școlii? Pe care se va clădi și va nizuși să o cimenteze? Vieața de oraș sau de sat? Deoarece, a impune copilului să se încadreze într'un ritm de vieață, altul decât cel familiar vieții lui comune, de toate zilele, să învețe și să asimileze cunoștințe puțin sau de loc uzuale preocupărilor zilnice, este riscant și inoperant. Copilul fiind în contact cu școala abia câteva ore din zi într'un interval din an, restul petrecându-și-l în mediul familiar și social, negreșit că influența școlii va fi minimă și va dispărea foarte curând după ce băncile școlii au fost părăsite, cea covârșitoare săvârșindu-o familia și mediul de vieață, singurele cari rămân și dau roade. Școala — într'un asemenea caz — nu continuă opera începută în familie și continuată după perioada de școlaritate — prin societate. Ea lucrează în vid, anulându-și singură rezultatele.

Deocamdată mai mult ne găsim pe acest făgaș greșit, depărtat de realități. Școala noastră primară departe de a fi adaptată nevoilor reale ale țării, având un caracter țărănesc — la sat, cum e natural să fie ca țără agricolă ce suntem, unul orășenesc — la oraș, este croită mai mult pe calapodul celei orășenești și industriale. Legislatorii, luând ca model legile școlare din apus, au redactat o lege a învățământului aproape streină de sufletul național, neglijând în mare parte realitățile românești, și au extins școala potrivit orașului și la sat. Doar ca să-i atenuieze unele neajunsuri fatal implicate într'un asemenea fel de a vedea și concepe școala, legislatorii au fixat un program amestecat, conform căruia se predau un conglomerat de cunoștințe din vieața satului și orașului, crezând că în acest fel au soluționat problema și au înlăturat neajunsurile. Rămân însă deschise și neînlăturate dificultățile. Căci dacă școala este streină de viața peste care i se cere să opereze, atunci n'are nici un rost; e inutilă. Ca să dea roade, i se impune să țină seama de specificitatea vieții; să țină seama, adecă, de deosebirile dintre sat și oraș, de regiuni și profesiunile uzuale

acolo. Pe lângă un program uniform, general pentru întreaga țară, care, negreșit, este necesar din punct de vedere colectiv și de stat, trebuiește și unul local, pentru a satisface nevoile locale. — Este așa numita concepție a școlii regionale care și-a avut protogoniștii ei între foștii miniștrii ai instrucțiunii (d. N. Iorga și d. D. Gusti) care singura se deosebește îndreptățită, ca una care isvo-rește din viață și prelungește viața cu preocupările ei zilnice, adecă altoiește peste preocupările vechi altele noi, de aceeași natură, dând un impuls nou efortului și muncii în aceeași direcție.

Cu școala secundară se petrece acelaș lucru. Regulamentele și programele de învățământ, imități — dacă nu directe copieri — ale celor din alte țări, în special mult lingușita — de noi — Franța, dau școlii noastre o notă streină de realitățile românești; e o plantă exotică în luptă cu solul unde i se cere să se aclimatizeze. Căci dacă ele, regulamentele și programele școlare, se potrivesc foarte bine în streinătate, adaptate civilizației și culturii care le-a plăsmuit, potrivită și la noi, în parte poate, pentru vieța de oraș, pentru structura sufletească și mentalitatea majorității constituie o povară. Sunt prea încărcate și apăsătoare. De proporții extinse, croite pe baze proprii și pentru un standard de vieță ridicat economic și cultural, altul și superior celui din România, sufletul românesc se sbate în interiorul lor, ca un organism într'o haină incomod de largă, fără să le poată da un conținut, acel suflu vital prin care trăiește și progresează orice instituție. Conținutul este strein formei și, până să se ajungă la o potrivire organică, dacă se poate ajunge, se svârcolește, deseori în ridicol.

Elocvent ilustrează acest fenomen copilul de țăran venit la școlile orășenești. Copilul de sat intrat în școala secundară este, la început, un desorientat. Intre el și colegii lui veniți din straturi sociale deosebite, diferențele se conturează și isbesc din primul moment. Rees din atitudinile ce le ia în fața împrejurărilor înconjurătoare. Copilul de oraș — fiu de negustor, industriaș sau funcționar, este desghețat, vioiu și liber în mișcări; cunoaște mai multe lucruri; se simte *mai acasă*; se găsește în mediul și elementul lui, căci, pentru el, școala secundară, cu mici schimbări, continuă, la început, vieța de familie. Cel de sat e timid, sfios și stângaci; pare *strein* în școală, unde vieța are alt curs decât cel familiar lui; i se impune să învețe lucruri noi și să deprindă maniere

noui, cele de acasă fiind nepotrivite mediului unde se află și pentru care se pregătește. Și, neobișnuit, tânjește după căscioara de lut, e chinuit de dorul părinților, fraților și tovarășilor de joacă.

Evident, neobișnuința și desrădăcinarea copilului în primele clase ale liceului este explicabilă, și trebuiește explicată chiar, psihologic. Oricare copil înstreinat, chiar vârstnicul, departe de părinți, visează casa părintească și se dorește în cercul familiei lui, până se obișnuiește cu noul mediu. Cum se explică însă desrădăcinarea și inadaptabilitatea oamenilor maturi? Adecă faptul, trăit și observat de mulți, mai ales de fii satelor, intelectuali rafinați, cu vaste resurse spirituale, că rămân streini și neadaptați, sufletește în mediul lor, în lumea lor, unde i-au ridicat munca și meritele? Dece sufletele acestea mari și chinuite rămân izolate și nu prind rădăcini în satul platoului unde au fost transportați, ci simt magica chemare a pământului, spre care îl atrag și de care îl leagă toate resursele vieții în vulcanica lor izbucnire? Nu există decât o singură explicare: Sufletul lor, plămădit din înfrățirea cu lutul stropit de sângele strămoșilor, păstrează, în profunzimi, glasul gliei. Cultura, erudita și înstreinarea nu o pot stinge, nici înăbuși; peste intemperiiile vieții ea se păstrează. Des sau rar, izbucnește din adâncuri sufleteși și dă semnalul de alarmă: drum strein, orizonturi streine; înapoi la glie!

Desrădăcinarea există; e un fapt de netăgăduit, trăit — pe planuri vaste sau restrânse, după structura și rezonanțele psihice individuale, dar trăit de majoritatea fiilor de țăran porniți pe meleagurile școalelor orășenești. Din experiența proprie, ca elev, sau dacă destinul l-a hărăzit spinoasei cariere de dascăl, din cea dascălicească, fiecare își amintește cum elevii veniți dela sat sunt puși în inferioritate de orășeni. Nu atât ca studiu, ca instrucție, unde sătenii pot excela, ci ca *educație*. Dar și ca studiu, orășenii se deosebesc, în primele clase, mai bine pregătiți; sunt elevi mai buni decât sătenii. Cu timpul doar se ajunge la normal; elevii își revin în măsura în care se deprind cu mediul și i se asimilează. Ca instrucție. Pentrucă, educativ, ca maniere sociale, prezintă încă numeroase lacune până în cursul superior și la universitate, mulți chiar și în viață. Se adaptează desigur și, treptat își însușesc formele noi de viață; sufletul lor păstrează totuși ceva din aroma primitivă și dură a pământului și satului, care, cu greutate de plumb, îi leagă de glie.

Lupta cu noul sol este deci grea. Efortul depus pentru adaptare reclamă multă cheltuială de energie. Școala nu continuă de loc preocupările satului; clădește alături și pe o altă bază. Prin urmare copilului de sat i se cere să facă față pe toate fronturile, fiindcă totul trebuiește asimilat. — Pentru cel de oraș, deși sunt puncte de întâlnire între viața de toate zilele și cea fixată prin școală, prin care este avantajat față de sătean, la început în special, greutățile se ivesc deasemeni. Școala, e drept, prelungește ritmul lor de viață însă pe baze largi și urcate. Vrea o ridicare economică și culturală, a standardului de viață; să atingă înălțimea celui din apus. Legislatorii noștri au croit asemenea legi ca printr'un salt să fim pe poziția culturală a apusului; într'un timp scurt să cucerim puternica lor cetate clădită de secole. Poziția întărită, reclamă mobilizarea de imense forțe. Și sufletul românesc, deși dotat cu bogate resurse, nu poate face dintr'odată acest salt. Nu se poate ca într'o viață de om să se dărâme trecutul, reformându-l, și să se clădească viitorul pe noi temelii. Trebuie ca reforma să plece de jos, din rădăcinile vitale naționale. Altfel, este greu, dacă nu imposibil. Fiindcă frământările și preocupările școlii trebuiește continuate de viață. Căci dacă viața nu le continuă, mediul nu este apt culturii, forțele spirituale nu găesc teren prielnic de dezvoltare, vegetează și se ofilesc. Dacă arta, știința și filosofia nu sunt căutate, autorii nu se citesc, lipsește imboldul energetic al activității creatoare, iar tensiunea sufletească a oamenilor de mare format se macină lăuntric sau se cheltuiește în lucruri mărunte. Celula nervoasă a românului nu rezistă, zicea Titu Maiorescu. Nu rezistă fiindcă mediul social românesc este *acultural*; nu apreciază și nu favorizează munca intelectuală suficient. Literatura doar dacă și-a croit un loc. Să nu se uite însă că este forma cea mai veche a culturii și cea mai accesibilă publicului. Știința și filosofia sunt încă în faze. Licăresc ici colo palide lumini. N'au tradiție și nu prind. Lipsind tradiția, mediul cultural necesar, intelectualii și savanții români nu pot da atâta cât ar fi capabili să dea. Luptă cu greutateți mari. Standardul de viață nu-i ajută.

Iar școala românească nu dă intelectuali ci *diplomați*; nu oameni de cultură ci profesioniști. La noi se învață carte cu gândul căpătuirii într'o slujbă, nu de dragul culturii. Ba cei ajunși,

citesc puțin sau de loc, socotind suficient bagajul de cunoștințe câștigate în anii de școlaritate. Și când titrații nu se pot plasa, desrădăcinații aceștia, nici săteni, nici orășeni, un fel de heimat-loși culturali, devin elementul disolvant al societății și statului, epave purtate de valorile socialiste și comuniste.

Aceasta este situația în care ne sbatem. Noroc doar că în sufletul acestor desrădăcinați se tânguiește dureros glasul pământului, îi îmbărbătează și îi ține la suprafață, nemișcați în bătaia vânturilor și agitatele intemperii vitale.

* * *

Departe de noi gândul de a face responsabili, în totul, pe legislatori de neajunsurile școlii, militând pentru înlăturarea sau radicala ei reformă. Maniera lor de a proceda își are justificările ei. Intenția legislatorilor era să ajungem apusul. Să ne urcăm cât mai repede la înălțimea lui și, dacă se poate să-l întrecem. Efortul impus a fost prea mare însă. În parte a dat rezultate. În mare parte ne-a fost fatal. De dragul culturalizării s'a neglijat viața românească; s'a înăbușit aproape, iar cecece n'a fost înăbușit s'a alterat. Cazurile sunt prea isbitoare ca să se treacă peste ele. Vorbesc elocvent, indicând nota streină a școlii față de realitățile românești, indicate aici, fatal, schematic. Arată, adecă faptul că avem o școală care pregătește pentru *altă viață* decât cea românească.

Și dacă înțelegem și aprobăm intenția legislatorilor, nu putem ierta — noi tânăra generație, înstreinarea școlii de realitățile românești. Vina lor rezidă în faptul că au fost prea grăbiți și n'au știut să prevadă rezultatele operei lor. Au crezut că pot „fabrica” dintr'odată, copiind mulajele apusului, intelectuali și savanți, ridicând românismul pe pedestalul cultural al apusului, dacă nu mai sus. Rezultatul? Pe deoparte, puhoiul șomeurilor intelectuali, plaga și elementul dizolvant al vieții sociale și de stat; în al doilea rând, marea și de neiertata greșală, neglijarea cimentării și organizării vieții sociale și de stat român, conform structurii ei. Se poate face altceva, prin școală, alături de cultură, și care trebuia să se facă, fiindcă era necesar să se facă: organizarea vieții românești pe bazele realităților naționale. Dar despre aceasta cu altă ocazie.

Ion Covrig—Nonea

František Bakule

Numele lui Bakule a devenit cunoscut lumii abia în 1925, cu prilejul *congresului de educație nouă* din Heidelberg. De atunci numitul dascăl ceh, care a răsturnat munții cu iubirea lui nețărmurită pentru oameni și cu jertfa pusă în slujba umanității, a devenit un simbol, o icoană tot așa de vie și tot așa de elocventă ca și a lui Pestalozzi, o icoană ce poartă oricând și isvorul de energii necunoscute pentru îndreptarea și ajutorarea vieții.

La acest congres, Bakule adusese cu sine 40 de elevi. Manifestările lor uimiră lumea.

Să lăsăm pe Adolphe Ferrière să povestească: „Ei deschisă seria conferințelor printr'un concert vocal, care a lăsat asupra auditorilor o impresie de nedescris. Acest cor de copii e unic în lume. Am citit declarațiunile spontane ale marilor critici din Europa și America care-l declară de neîntrecut de nimeni . . .

Alături de coruri, școala lui Bakule avea o expoziție. Aci de asemenea se găseau lucruri minunate. Desemnuri umoristice neprețuite de o factură personală originală și de o maturitate oară la adolescenți. Totul numai artă și frumusețe. Apoi obiecte în lemn, sculptură în metal de o eleganță rară și între altele un pahar uriaș oferit prezidentului Masaryk. Ceeace a atras atența lumii adunate aci a fost însă faptul rar, ba încă necunoscut sub această formă nicăeri. Toată această grandioasă operă era creațiunea unui om care nu știa nici să cânte, nici să desemneze, nici să sculpteze, iar cei cari realizaseră în fapt minunatele opere de artă erau copii lipsiți de mâini sau de picioară, ori făceau parte din acea nenorocită categorie de urgisiti ai soartei, cari soartei, cari aiurea stau la colțuri de stradă și cerșesc.

Cu acest material uman atât de dezarmat în lupta pentru viață, ca un al doilea Pestalozzi, sufletul cel mare al lui Bakule a creat marea minune, care a uimit pe congresiștii dela Heidelberg și care a arătat ce se poate face în lume, dacă la baza acțiunii educatoare stă iubirea nețărmurită pentru umanitate.

Cine urmărește și analizează opera acestui apostol al iubirii de oameni și-i vede realizările, poate să înțeleagă sensul cuvintelor Mântuitorului: „De ați avea credință cât un grăunte de muștar, ați zice muntelui acestuia: mută-te! și s'ar muta, cuvinte pe care le completează apostolul Pavel când zice: Iar acum rămân acestea trei: credința, speranța și dragostea . . . și vorbind de puterea dragostei, accentuează: (I. Cor. XIII.) De ași da toată averea mea săracilor și de ași lăsa corpul meu să-l ardă și dacă dragoste nu am, nimic nu sunt. Dragostea e îngăduitoare, ea este plină de bunătate . . . Ea toate le iartă, ea toate le crede, ea toată le speră, ea toate le suportă. Dragostea nu pierie niciodată“.

Cum a putut învinge greutățile atât de mari ce i-au stat în cale; care e misterul și vraja cu care a putut înlocui lipsurile naturii celei ingrâte cu școlarii săi; care este metoda, ce i-a ușurat povara în labirintul unei lumi necunoscute și atât de ostile străduințelor omenesti, ne povestește singur.

Să-l ascultăm, că vom avea atât de învățat, noi cari n'avem de luptat cu greutățile lui František Bakule!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(Va urma)

Dr. Nic. Crețu

Individualitatea în educație

Forțele morale, cari evoluționează spiritualitatea popoarelor s'au format prin lungi acumulări ereditare. Starea prezentă a unei ființe rezultă din viața sa anterioară, după cum planta se desvoaltă din sămânță.

Această lege esențială anunță categoric că, individul nu poate, după cum cred unii, să se prefacă de azi pe mâine. Fără îndoială, teoriile vechi conțin și elemente uzate, neadaptabile necesităților de astăzi, iar starea această de lucruri impune înlocuiri, și schimbări de mentalitate.

Educația este în discuție continuă și inepuizabilă; orice epocă din istorie e caracterizată aproape, printr'o încredere mai mare în puterea acesteia.

Dese ori s'a spus: „Dați-ne putere de a organiza educația cum voim și vom schimba fața lumii.“ Raționalismul lui Leibniz, criticismul lui Kant și empirismul lui Locke admit puterea educației cu anumite rezerve. Astfel ultimul lămurește: „Din zece oameni pe care-i întâlnim, nouă sunt ceea ce sunt, datorită educației ce au primit.“ Secolul al XIX-lea, reprezentat prin Schopenhauer, merge și mai departe în negarea posibilității de educație. El afirmă că omul are caracterul său înăscut și neschimbat, așa numit „caracter inteligibil“, după cum fiecare obiect din natură își are calitatea sa specifică. În urmărire, prin educație nu reușim decât să îmbogățim cunoștințele cari se manifestă prin acțiuni, dar nici de cât nu schimbă direcțiunea fundamentală. Susținând că am modificat voința unui făcător de rele, atunci când l-am adus în stare sufletească de a se căi de ce a făcut, nu corespunde cu realitatea. Prin căința manifestată n'am ajuns la alt rezultat decât că i-am transformat conștiința, l-am făcut să cunoască intențiile și împrejurările datorită cărora faptul săvârșit n'a corespuns.

Darwin și Lamark, admit că doi factori interni determină individualitatea și anume: ereditatea și adaptarea. Adaptarea e un

proces foarte încet, care realizează prea puțin în lăuntrul unei generații, pe când ereditatea manifestă în fiecare generație efecte simfioare.

Naturaliștii mențin un crez mediu, dar afirmă cu toată hotărârea educabilitatea. Drept dovadă, dacă puternice și înrădăcinate dispozițiuni, cum sunt instinctele la animale, pot fi modificate după influențe mai îndelungate, atunci și copilul, care aduce cu sine mai puține instincte decât animalul, poate fi format prin influența educației. Firește că natura are nevoie de mai multe generații spre a desăvârși transformarea, omul însă, datorită influenței va putea într'o singură generație să stăpânească măcar o parte din înclinațiunile sale.

Sunt oameni cari din cauza organismului lor, se prezintă curagioși, alții sfioși, curioși sau indiferenți, ageri ori iucetinei, de cari trebuie să se țină seamă.

Ori ce virtute se câștigă cu timpul, se perfecționează prin deprinderi și devine familiară prin exerciții. Prin deprinderi se naște un fel de înclinare către anumite categorii de acțiuni, care e la baza ori cărei dezvoltări individuale.

Grație complexității sale, omul este făptura cea mai îndepărtată de lumea anorganică, unde individualitatea este la minimum. Inteligența și aptitudinea sa de a se adapta îi permit să-și conserve viața până la bătrânețe, să completeze ciclul existenței sale, adică să îndeplinească măsura individualității care i-a fost hărăzit.

Rolul capital al educației este de a crea obiceiuri, cari să fie conducătoare vieții zilnice. Pentru promovarea acestei acțiuni se impune, în mod imperios, a se ține seamă de individualitatea, de însușirile caracteristice prin cari se deosebesc unii de alții, de modul cum își manifestă voința și tendințele. Atențiunea educato-rului va urmări neconținut manifestațiile inteligenței, a voinței și a sentimentelor.

Familia, ca să-și poată îndeplini menirea, trebuie să fie pătrunsă adânc de responsabilitatea ce o are pentru odrasla sa. Copilul își păstrează în familie toată spontaneitatea, deci educația lui nu poate fi alta decât cea individuală.

Școala luptă mai ales cu divergențele intereselor copilului, pentru a da forțelor sale coesiune. Chiar și cei mai buni elevi au

neconținut nevoie de stimulent, care să provoace o destindere a ce e superior în ei.

Așa dar, rolul școlii nu este de a ridica pe elevi la același nivel, ci de a da fiecărui elev prilejul de a se dezvolta conform aptitudinilor lui. Sunt clipe, uneori, și priveliști în cari nu vezi decât agonia sufletului care se sfârșește. A fi în slujba spiritualității, între atari împrejurări, este absurd, o amăgire cumplită, care destramă și risipește, asprește firea până acolo încât atrage disprețul copiilor.

Cine vrea să cunoască adevărata mentalitate a copilului, trebuie să-l observe în libertate, în jocurile și petrecerile sale. Când copilul nu se joacă e un semn rău pentru starea sufletească. Copilul normal, cu fizic bine dezvoltat și cu mintea sănătoasă, iubește jocul.

Accentuând educația individuală în școală, vom scăpa pe copii de chinurile memorizării ce stăpânește școala de astăzi.

Familia și școala să lucreze mână în mână pentru a găsi drumul cel mai potrivit, cerut de individualitatea copilului, spre adăpostirea și fericirea lui de mâine.

I. Butnariu

Personalitatea

Educația fiind o muncă grea, o poate îndeplini cu succes numai acela, care cunoaște legile dezvoltării omului. Ea, ca orice muncă trebuie învățată, neîndestulându-ne cu ideea, că și educatorul a fost odată copil și a trăit în legile dezvoltării omenești. Experiența cu sine însuși nu face pe cineva educator, cum nu-l face nici avocat, farmacist, sau altceva. Legile dezvoltării omului nu se relevează dela sine, ci sunt cele mai ascunse. Natura materială își desvăluie secretele, mai repede decât natura sufletească. Multe păreri eronate au fost și sunt asupra naturii materiale, dar numărul lor este infim de mic față de-a aceloră cari au fost și sunt, asupra sufletului. De aceea educația și până azi a rămas cea mai grea muncă. Aplicată la formarea personalității, este munca grea care reclamă opintiri continue. Educatorul, în formarea personalității a dobândit tot atâtea rezultate câte și decepții. „Vreau să fiu o personalitate! Câți rostesc cuvintele acestea fără să înțeleagă ce spun. Mulți confundă personalitatea cu eul (latinescul *ego*) iar alții întrevăd în dosul acestui termen fericirea pe care o întrevăd mahomedanii în Raiul lor de dincolo. Realitatea însă îi înșală atât pe unii cât și pe ceilalți, căci personalitatea e o culme, spre care urcușul e greu și întrerupt de prăpăstii, de cari cei slabi se tem, deși din vârful ei priveștiștea e minunată, ca o zi de sărbătoare. Biruințele câștigându-se însă numai cu răni și sânge, să facem adevărata pregătire de drum și de luptă.

Primul început al personalității a venit din aptitudinea omului de-a anticipa cursul reacțiunilor sufletești, căci ea trebuie să se afirme, pe toate tărâmurile vieții: în natură, în artă, în carieră, în viața socială, în raportul cu trupul nostru, cu spiritul și cu divinitatea. A duce o viață personală și totuși a lăsa să cadă crâmpie de viață în afară de disciplina lăuntrică, pe care o numim personalitate, înseamnă o greșită înțelegere a personalității însăși. Când anticipația se pune în serviciul muncii, avem asigurată

desvoltarea personalității. Omul se desăvârșește muncind, zice Thomas Carlyle, într'un irin dedicat muncii. Munca, fie ea cât de venală și cât de înjosoare este în comunicație cu natura. Vedem cum prin cele mai umile deprinderi de muncă, sufletul unui om se organizează într'o adevărată armonie. Odată cu începerea muncii încep să dispară mulțimea de pasiuni ca: dorința, îndoiala, indignarea, remușcarea mahnirea, disperarea chiar — cari vreau să pună stăpânire pe sufletul bietului lucrător, ca și pe sufletul oricărui om. Munca îl leagă pe om de natură și în acelaș timp îl înalță până la personalitate. Nici una din dispozițiile produse pe urma anticipațiilor conștiente, nu are valoarea celor produse de muncă. Curajul, ura vanitatea, perfidia, gelozia și falsitatea, consistă în lungi șiruri de dispoziții câștigate din experiență. Ele cristalizate împrejurul eului, nu sunt totuși forme de personalitate ci sunt instincte sau pasiuni. Numai diferențierile de muncă duc la formarea adevăratei personalități, fiindcă numai în muncă stă o finalitate. Desăvârșirea intră numai în atributele personalității. Personalitatea se desăvârșește, fiindcă și munca se desăvârșește, de aceea, în fiecare personalitate există o putere creatoare.

Pe diferențierea muncii, și nu pe a eului, se bazează diferențierea personalităților. Eul este o intuiție emotivă cu diferite grade de claritate și de bogăție. Diferențele eului hotărăsc multe în viața omului, ca tonalitatea, amploarea și tempoul activității voluntare. Nu hotărăsc însă natură personalității. Cu un cuvânt, eul ajută, dar niciodată nu poate înlocui dispozițiile cari sunt chemate să se organizeze într'o personalitate. — Personalitatea înseamnă existența strânsă, pătrunsă de unitate. Ea îmbrățișează toată viața noastră: prezentul și trecutul, sufletul și corpul, visurile și acțiunile. În toate împrejurările și formele, ea introduce: unitate în variat, ordine în haos, continuitate în discontinuu. Rădăcinele ei își găsesc mediul prielnic, numai în ogorul muncii organizate. După cum se prezintă diferitele categorii de muncă, așa se prezintă în orice țară categoriile de personalități.

În manifestările unei personalități ce se leagă de munca agricolă, primitivă, aproape nu știi deosebi ce este personal și ce este cosmic. Cele mai intime dorinți sufletești, sunt împletite cu faptele naturii, în așa fel, că unele și altele par a forma împreună

un singur tot: „Dă-mi Doamne, zile mai multe, ca să ies vara la munte, la turme de oi cornute, s'aud oile sbierând, baciul din fluer cântând, isvoarele țuruind, mândrele pe plaiu suind, din oprege fluturând. Să aud cucul cântând, ploaia 'n codru răpăind și să văd iarba crescând“ . . . Personalitatea celui ce doinește astfel este ca floarea ce n'o poți deosebi bine de iarba pământului. Viața omenească, cu viața pământului, formează un singur tot sufletesc, în mentalitatea acestei personalități. Natura întregă ia parte la fericirea ca și la durerea omului. Categoria acestei personalități, când conștiința ei este curat păstrată, prezintă exemplare de-o frumusețe răpitoare.

Deasupra muncii agricole primitive se ridică organizația muncii specializate; o organizație informă la început și plină de riscuri pentru sufletul omenesc. Căci omul este o ființă constituită dela natută să fie muncitoare. El însă nu începe munca de bună voie ci de nevoie. Prima organizație a muncii este impusă de foame și de durere. Numai foarte târziu, organizația muncii este voită în mod liber, de inteligența omului. În primele faze ale organizării muncii, avem lupta penibilă dintre dispozițiile spre muncă și dispozițiile spre lenevire. Cu fiecare victorie a muncii asupra lenevirei au apărut forme noi de personalitate. Căci „personalitatea ne ajută ca să mobilizăm cu ușurință puterile noastre lăuntrice“ spune *Gaudig*. Educatorii de azi sunt tămăduiți de optimismul care a arătat că omul este puțin perfectibil prin mijlocul predicii morale. Ei au ajuns să aibă despre personalitate o cunoștință mai adâncă și știu că în constituția personalității intră dispoziții hereditare și deprinderi, cari nu se pot învărti după voia educatorului. Mai știu că sunt cazuri patologice, în care orice intervenție este de prisos. Deci educatorii din vremea noastră sunt preveniți. Totuși, organizația școlii, indiferența educatorilor, sau nepriceperea părinților, cari nu dau copilului iubirea pentru muncă, ci deșteaptă pofta de câștig, aparțin personalismului anarhic. În forma aceasta mulți rămân neisprăviți și din aceștia se formează înfocații anarhiști. Europa întregă suferă din cauza că școala sporește încă numărul neisprăviților. Pentru aceasta școala muncii trebuie să crească și să formeze persoane pentru a cuceri muncii un cât mai mare câmp de activitate și în fiecare personalitate să existe o putere creatoare.

Numărătoarea

Numărătoarea tuturor locuitorilor din România s'a făcut mai pe urmă la sfârșitul anului 1930. Ea a fost de lipsă pentru a ne da seama noi înșine câți suntem de neamul nostru și câți de alte neamuri, între granițele de azi ale României.

Numărătoarea s'a făcut și în alte scopuri : să știm câte case, câte gospodării sunt în țară, câți locuitori au orașele, satele, cum se împart după ocupațiuni și credințe.

Toate țările își numără din când în când locuitorii. Pentru România era de mare însemnătate această numărătoare, pentrucă era întâia după unirea Ardealului, Basarabiei și Bucovinei. Nu putem avea mare încredere în numărătorile făcute de Unguri, de Austriaci și de Ruși. Apoi și aceste fuseseră de mult. În fosta Ungarie la 1910. Pe urmă cu războiul și unirea s'a schimbat în mare măsură numărul și neamul cetățenilor.

Cei cari nu se puteau împăca cu formarea României Mari spuneau în lume că s'a răsturnat o nedreptate pentru a se pune în picioare alta. Adică s'a desfăcut în bucați Austro-Ungaria care era pestriță de atâtea neamuri, și s'a făcut o Românie Mare în care limbile străine aproape că ajung pe Români.

Numărătoarea făcută cu toată grija în 1930, arată însă altceva. Și anume : din toți locuitorii României de azi 73 la sută, sau 730 la mie sunt români și numai 27 la sută sau 270 la mie sunt de alte neamuri. La zece milioane de locuitori, de-o pildă 7 milioane și 300 de mii sunt Români și numai două milioane și 700 de mii streini.

Când România va avea 20 de milioane de locuitori, — și nu-i trebuie mulți ani până atunci cumpăna va trage și mai greu în partea noastră, fiindcă românii se înmulțesc mai tare ca ori care alt neam din țară. Dând numerii de mai sus tot s'ar părea că România are mai mulți cetățeni de neam străin. Așa ar fi dacă cei 27 la sută ar fi cu toții unguri sau ruși, sau nemți.

Dar iată cum se împărțesc cei 27 la sută străini de limbă și neam: Ungurii sunt aproape opt la sută (7,9 0/0); Evreii patru și ceva la sută (4,3 0/0); Germanii patru la sută, Rutenii și Ucrainenii doi și jumătate la sută, Bulgarii doi și ceva la sută, Rușii ca și Bulgarii, Turcii ca Tătarii unu și ceva la sută.

Deci Ungurii cari cer mereu Ardealul nu numără decât 8 la sută de locuitori din România.

Afară de noi, toți ceilalți sunt frânturi mici de neamuri. Apoi românii trăesc în mase mari și în Ardeal, Banat, Bucovina și Basarabia, pe când străinii locuiesc împrăștiați în diferite ținuturi și sate, și sunt adunați mai ales la orașe.

Dar și în orașe începe a scădea numărul străinilor și a crește numărul nostru. După numărătoarea ungurească din 1910 în orașele din Ardeal erau Români 151.800; Unguri 480.000; Germani 123,000; alte neamuri 19,000.— În aceleași orașe din Ardeal în 1930 s'au aflat: Români 338,000; Unguri 368.000; Germani 127,000; alte neamuri 124,000. Deci în 11 ani de Românie mare, Românii au sporit în orașele din Ardeal cu 186 de mii, Ungurii au scăzut cu 112 mii de suflete.

Datele acestea le luăm din o lucrare a Dlui S. Manuilă, directorul oficiului de statistică, publicat în revista Astrei „Transilvania” tipărită în franțuzește. Am crezut folositor să le cunoască și cititorii noștri.

Ion Agârbiceanu

Chemare

*Unde 'ntoarce 'n sus poteca,
punte înspre cer se duce,
stele cad în leagăn verde,
seara 'ngenunche la cruce.*

*În vale fabrica — schelet,
sbucium pătimaș recheamă,
creeri în aur cearcă drum,
codru pe haiduci îi cheamă.*

Ion Th. Ilea

.... Caravana trece

Nu-mi trebuie ajutorul eternului amic
Care creiază glorii și genii din nimic
Și care te socoate... doar decât el mai mic.

Vreau, singur, prin viață să sânger și să sui;
Cu inimă de frate niciun tovarăș nu-i,
Căci nimeni nu 'nțelege sufletul nimănui.

Spre vârfuri cu luceferi vreau pasul să-mi îndrum,
Cuvântul meu — descântec, — din negură și scrum
Să scapere lumină pe 'ntortochiatul drum.

Divină călăuză mi-aleg din noapte o stea;
Credința în izbândă e, doar, armura mea
Și ea mă ocrotește de orice piață rea.

GHERGHINESCU VANIA

Jocul de șah la sate

— Jocul de șah, sport intelectual —

Problema educației tineretului, s'a pus la congresul internațional de șah dela Zürich, cu seriozitate și într'o atmosferă dominată de îngrijorare. S'a precizat că generația de după războiu, a adolescenților de astăzi și a conducătorilor de mâine ai destinelor omenirii, trebuie salvată. Generația care își zămislește sufletul sub semnul egoismului individualist și al materialismului distrugător de tot ce este generos, nobil și moral în om.

Și în această atmosferă au fost voci, care au afirmat, categoric, că problema astfel pusă, este greșită: atențiunea educatorilor de mase ce trebuie să se acorde copilului. Adică generației de mâine. Să se înceapă dela capăt.

Intre soluțiile preconizate — pretutindeni, de inițiativa privată sau de oficialitate, s'a impus în prima linie, sportul intelectual, clădit de jocul de șah. Problemă ridicată în Franța, Germania, Statele Unite, România, Italia, Rusia, etc. Cu începuturi de realizări în masă, în ultimele două state. Adică acolo unde problema cardinală a guvernelor este educația copilului.

În aceste două state șahul a fost introdus obligator în masele tineretului școlar, începând cu vârsta de 8 ani.

* * *

Aceiași problemă am ridicat-o și noi, afirmând-o ca punct capital în programul F. R. Ș. Iar la Zürich formula noastră, așa cum a fost dezvoltată în coloanele ziarelor „Universul“ și „Curentul“, a găsit ascultare. Mandatul acordat, cu unanimitate delegației României, face această dovadă.

Jocul de șah, oferă posibilități nebănuite de realizări sănătoase pentru educarea tineretului. În altă concepție însă.

Nu sub tutela ambianței de cafeenea, și a matadorilor cari își dispută întâetatea sau banul — ci ridicat la nivelul catedrei. Aprofundat și cercetat cu atențiune de pedagog, psihotehnician — și erijat în sistem, pedagogic predat tineretului.

La viitorul congres F. I. D. E., dela Varșovia, care va avea loc în Iulie 1935, delegația română va avea să-și prezinte raportul, și să onoreze încrederea care i s'a acordat. În ce ne privește, ne vom face datoria și nu ne îndoim un singur moment că roadele muncii de un an de zile, care ne așteaptă, vor fi la înălțimea acestei încrederi.

Urmează a se face investigațiuni în întreaga lume, spre a se aduna și sistematiza materialul înfăptuitorilor de până astăzi. Un bilanț statistic, ca punct de plecare în orientările viitoare.

* * *

Dar trebuesc făcute, pe o scară largă și încercări pe teren practic, și la noi și aiurea. Încercări având la bază formula românească. Și ne întemeiem toată nădejdea pe rezultatele pe care le vom recolta aci, sub controlul nostru imediat.

Pentru aceste încercări solicităm concursul intelectualității românești, ai prietenilor acțiunii noastre, cari ne-au răspuns cu căldură și entuziasm apelurilor noastre, prietenilor tineretului românesc. Ne adresăm în special inițiativelor tăcute, modeste.

Paralel cu activitatea pur academică a cercului de studii, urmărim să înființăm centre de investigațiuni, subordonate unui program metodic, cu înregistrări de rezultate periodice — așa fel în cât să putem dispune cu timpul de materialul statistic necesar. În acest scop, va trebui să se introducă jocul de șah în câteva școli primare sătești, în diferite regiuni ale țării, sub conducerea învățătorilor; se vor înregistra metodic constatările obținute în cercuri de șah de săteni; în licee militare și civile; în instituția cercetășiei. Unele controlate de specialiști în psihotehnică, altele după îndrumări stabilite în cercul academic de studii al F. R. S.

Apelul nostru se adresează corpului didactic, și înainte de orice, învățătorimei dela sate, și corpului ofițeresc — adică celor doi gestionari ai tradițiilor sănătoase ai sufletului constructiv românesc.

Până astăzi, ceiace am obținut în 7 luni de zile, depășește toate așteptările noastre. În țară, curentul în favoarea sportului intelectual, așa cum a fost înfățișat de noi, este extraordinar de puternic. El cere acum să fie canalizat și organizat. Ceiace am

început a înfăptui. La această operă, de un interes național, constructiv, de primul ordin, chemăm toate inițiativele răzlețe de prin sate sau orașe, dornice de acțiune; toate energiile hotărâte; toate sufletele dornice de mai bine pentru viitorul acestui neam.

Demersurile făcute de noi, în urma congresului dela Zürich, au fost primite cu o semnificativă căldură. Pretutindenii întâmpinăm brațe deschise. Un semn îmbucurător pentru noi.

Un semn al vremii: acțiunea noastră, care țintește a face educația tineretului prin sportul intelectual clădit pe jocul de șah, este reflexul automat provocat de multele și grele lipsuri de care sufletul generației de azi și de ieri, începe a se resimți.

* * *

La aceste cuvinte, apărute în „Universul“ dela 23 August 1934, avem puține cuvinte de adăugat.

În această acțiune, ne întemeiem în special pe sprijinul Corpului didactic dela orașe și dela sate. Ca urmare unor intervențiuni făcute mai de mult, și pentru a creia bazele adunării de material statistic în investigațiunile noastre din țară, la care ne obligă mandatul primit din partea congresului mondial dela Zürich, creiem și în județul Mureș un centru de observațiuni cu caracter pedagogic — șahist. — Activitatea din orașul și județul Mureș va fi condusă sub raportul științific de către Dl. profesor G. Bronzetti dela Liceul Militar — liceu unde se înființează și primul institut de cercetări psihotehnice având la bază jocul de șah.

Fac pe această cale un apel călduros către învățătorimea dela sate, care primește astfel ocazia de a desfășura o adevărată activitate de apostolat. Înființând cercuri de șah între săteni; precum și în școli primare la sate; înțelegem să conducem munca și toate observațiunile care vor fi obținute aici, unui plan sistematic de înregistrare așa fel încât la finele anului școlar viitor să putem dispune de un bogat material statistic pentru documentarea raportului nostru la congresul viitor dela Varșovia, din Iulie 1935.

Adesiunile primite până astăzi din întreaga țară, dela sate, sunt semnificative pentru vigoarea acțiunii noastre. Cărturarilor satelor, în prima linie învățătorii, ne-au înțeles. Pe acest teren este posibil să creiem o nouă disciplină sufletească și noi orizonturi

de posibilități constructive, sănătoase, ale căror roade nu ne îndoim un singur moment, vor fi la înălțimea efortului depus. Oferim ocaziunea intelectualilor satelor, de a se descătușa din strânsoarea de clește în care sunt închiși în inzolarea de astăzi.

Cristian Leu

Președ. F. R. S.

NOTA. Corespondența către Federația Română de șah precum și pentru Buletinul F. R. S. se va adresa d-lui Secretar Gl. F. R. S. Avocat Erac-
lie Gudju, Aleea Banca Națională 13, București.

Metafizică

Unde,

unde e ultimul gând,

ultima faptă ?

Unde licărește ultima stea,

unde se oprește viața mea ? . . .

Prin locul zilelor

barca morții coboară

ușoară, ușoară

ca toamna din vară.

Nici-un popas nu mă 'nlănțuie,

nici-o iubire nu mă ridică ;

infinitul aș vrea să-l zidesc

în sufletul meu pământesc . . .

Unde,

unde e ultimul drum,

ultima dimineață ?

În care moarte, în care viață

voi fi ce nu sunt ? . . .

Vasile Netea

Castelul

Infiorate jalbe
Se țes din zvon de toacă, —
Nisip de ceasuri albe
Ți-am adunat de joacă.

Din gândurile sfinte
Găsite prin altare
Am plăsmuit cuminte
Urzeli imaginare

Am smuls din bolți astrale
S'aștern în temelie
Fărîme siderale
Cu sclipet de vecie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Și-am ridicat săgeată
De turlă, — din mărgele
De rugăciuni, — s'o bată
Praf auriu de stele.

Și când credeam că-i gata
Minunea 'nchipuită
Ti-am arătat grămada
De ariniș clădită.

N'ai înțeles. — Demonic
Ți se strâmbase chipul...
Te-ai aplecat ironic, —
Și mi-ai surpat nisipul.

Alexandru Ceușianu

Aspecte transilvănene

Geografia dă porțiunii de pământ cuprins între orașele Târgu-Mureș, Reghin, Bistrița, Dej, Gherla, Cluj, Turda o denumire specială, de „Câmpia transilvăneană” și pe mulți i-a isbit faptul că, acea câmpie în realitate este o regiune geografică ce numai a cîmpie nu seamănă. Este o întindere de pământ cu multe dealuri, văi și adâncituri, pătată ici coala cu câte un smoc de pădure.

Paradoxul dintre nume și realitate dispare îndată. Pe temeiul că ținutul numit „Câmpia transilvăneană” este lipsit de înălțimi mai pronunțate și în special de păduri, că pământul este aproape în întregime potrivit exploatării agricole, i s'a dat acest nume sub care figurează în geografie.

Populația care locuiește această porțiune de pământ românesc, este cunoscută, celor cari au legături cu ea, sub numele de „câmpeni”.

„Câmpie transilvăneană” și „câmpean” sunt doi termeni cari, evident, însemnează două momente-subiecte fie pentru cercetătorul geograf, fie pentru sociograf sau chiar filolog.

Nu cunoaștem până astăzi, lucrări cari să trateze cazurile acestea. Câteva articole și două broșurile publicate în *biblioteca de popularizare* a dlui prof. Simionescu, scrise pare-mi-se de profesorii secundari: I. Pop Câmpeanu-Blaj și I. Mureșanu-Turda, n'au avut și nu pot avea pretenția că sunt lucrări sistematice și complete. Autorul unei asemenea lucrări se va ivi, și îl dorim să fie un om de știință geo-sociografică, pentrucă stăm în fața unui caz, unde, ca români, suntem foarte interesați. Iată pentru ce: populația aproape întreagă a acestui ținut este românească. În Transilvania nu este nici o bucată de pământ mai extinsă, care să fie așa de unitar locuită de români.

În ansamblul vieții românești din trecut și din prezent, cazul ținutului și a populației de pe „Câmpia transilvăneană” nu s'a statuat pe întâiul plan al preocupărilor opiniei publice. În politica

românească, fie pe teren strict economic fie pe cel cultural, nici nu este corect să se ajungă la preferințe pentru un ținut sau altul. Imperativul este altul și anume: cel al metodelor specifice cari se vor aplica în activitatea pentru menținerea în bune condițiuni de viață și de progresare a acestor grupări de populație românească, spre a da maximumul de randament național.

Forța vie de care dispune o națiune, nu este un tezaur, ci este ceva congenital. Metodele de viață cari s'au aplicat grupărilor românești din diferite ținuturi, fie metode empirice-interne, fie sistematice-externe, au creat aspecte sufletești variate. Așa s'a ajuns la un specific al Moșilor, al Bănățenilor, al Mărginenilor dela Sibiu, al Bârsenilor dela Brașov, al Bârgăoanilor dela Bârgău.

Românii de pe „Câmpia transilvăneană“ desigur au un tipar psiho-fizic propriu și nu pot fi considerați nici mai puțin înzestrați, nici mai superior înzestrați decât Românii din alte ținuturi.

Din gama completă a sentimentelor, două simțiri se reliefiază (de altcum cazul e analog la toți Românii) în mod deosebit la românul „câmpean“: credință puternică și neșovăelnică în Dumnezeu și unica încredere în moșie. Este în acest fenomen psihic al românului o bătălie câștigată și care dă temeiul unghiular vieții națiunii. Nuanța aceasta, de concepție a stărilor lumii, este un specific isbitor al „câmpeanului“. Dela aceste două puteri — Dumnezeu și moșie — delatitudinea acestora își leagă întreaga viață „câmpeanul“. În structura sufletească a „câmpeanului“ acestea sunt simțirile specifice din cari derivă apoi o serie întreagă de aspecte pe cari le ia viața lui de toate zilele.

Obicinuit să creadă în darul lui Dumnezeu și în rodul moșiei, este de un conservatism special și nu vrea să se dea bătut nici amăgit că ar fi existând și alte drumuri cari să-l ducă la bine. Guvernele lor stabile sunt: Dumnezeu și moșia. Nu-și admit ei furișări de alte iluzii în sufletul lor. Acest fenomen crează o dispoziție proprie care se manifestă în firea „câmpeanului“ de a nu se ruga de nimeni și în special de cineva în afara satului său.

Cînd cerul e bun cu el, cînd limba de moșie nu se sgârcește, „câmpeanul“ este la largul său; invers: are nădejde și rabdă.

Acest stoicism este de remarcant.

Un sistem și program de activitate culturală pentru „câmpean“ va trebui să plece din și pe baza configurației sufletești a

acestui, ținând seama precis de cei doi stâlpi ai *lumii lui*: credință în Dumnezeu și încredere în rodul pământului. Ruina, decadența lui ar putea începe din metoda prin care l-am face să creadă că izvoarele binelui și progresul său se găsesc în afară de el, de voința și puterea sa. Constatarea că cei 16 ani de Românie Mare, de diferite guvernări chiar prin oameni pe cari i-a cunoscut, n'au putut să dea trup și înfăptuire bunelor gânduri, n'au clintit sufletul „câmpeanului“, și nici nu i-a adus în suflet vreo desamăgire.

Perspectivile vremii cer o amplă și nuanțată răscolire a sentimentului religios, cu obiectivul menținerii și dezvoltării continue al acestui dar, o înzestrare a „câmpeanului“ cu noțiunile disciplinelor naționale, și alături de acestea, o imediată pășire pe teren în direcție agrară, îndrumându-l și învățându-l să se folosească așa fel de forțele lui economice încât să producă maximumul de bunuri.

Aurel Popp

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fluturi și poveste

*Ca fluturii născuți în primăvară
Povestea mea s'o știe de 'nceput,
Mi-am scuturat pe-o marmoră în seară
Petalele vieții spre trecut.*

*Și-am și plâns cu fiecare 'n parte
Spre fluturii ce se 'ncercau în vânt
In inserare-am scris ca 'ntr'o carte
Și 'n joc stelar de raze un cuvânt.*

*Mici fluturii zburau în jur, pe-aripe
Purtând zvâcnirea razelor de sus,
In seara spulberărilor de clipe,
In seara când povestea mea s'a spus.*

C. S. Anderco

Scrisoare

Lui Nic. Albu

*In târgul nostru mic și anonim
Cu străzi puține, strâmbе și pustii,
In târgul nostru mic, pe care-l știi
Mitoase iar a putred fîntîrim.*

*E toamnă iar acum ca și altă dată
Și-un plîns pustiu se simte undeva
Ce-a fost mai ieri și azi e tot așa
Doar a murit tuberculoasă-o fată.*

*Au dus-o'n cimitirul ne'ngrădit
Să stea de vorbă cu strămoșii morți
Femeile o urmăreau din porți
Și frunze moarte'n drum s'au risipit.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Ci'n urma tuturor s'a coborît
O liniște pustie și ciudată
Și'n târgul nostru mic și amărit
Mă simt mai dezolat ca niciodată.*

C. Ștefăniu

Moment rustic

*Cerul a coborît pe câmpuri ca o pînză de cort
și spinii i-au însîngerat geana
de-a început să plîngă cu lacrimi de mort
într'un amurg ce-și deschidea pe zări rana.*

*Holdele s'au strîns pentru culcuș
și macii roșii s'au chircit sub ploaie —
drum de plopî cu vîrfî în urcuș
trupuri verzi au început să încovoaie.*

Stropii picură ca dintr'o fintină fără fund,
haina serii e udă și grea,
un fulger a deschis pe cer o fereastră ca o stea,
norii par ape repezite pe prund.

Drumul serii fuge cu o față de țăran
ce-și strînge'n brațe macii, ca pe un vis,
Intunerecul a pîrguit ochi de catran
și în noaptea neagră i-a deschis.

George Popa

Kibédi Alexandru

Au sosit zorile

Și noaptea se pierde în zare . . .
Din fața Soarelui milostiv
a dispărut pasărea uriașă
cu aripele negre: Intunerecul.
Au sosit Zorile . . .
Pe țărm milioane de oameni
se scaldă în lumină.
Trupurile lor desvelite
se pârguiesc în razele de soare.
Umbre s'au împrăștiat,
liliecii s'au culcat.
Până și Nepăsarea, răbufnind de mînie,
s'a 'ndepărtat de lângă mine.
Au sosit Zorile, Soarele,
pe care-l iubesc.
E frumos, puternic și surâde.
Priviți-L :
Ochi-i strălucesc de bucurie,
steagul lui roșu, de raze, flutură.
Tovarăși, de-acuma nu vă mai temeți!
Adevăr vă zic vouă :
A răsărit Soarele,
Au sosit Zorile !

Trad.: Corneliu Albu

Cărți murdare

Veni vorba de câtă stricăciune poate pricinui o carte murdară în mijlocul societății.

— „Nu crede că o carte nu te poate strica! Ea *poate* contribui, *dacă* este germenul răului în tine.

— Da, adaugă altul, *Jean Paul* a cristalizat adevărul în dictonul: O carte nu te face rău sau bun, dar poate contribui să fii mai rău sau mai bun. E *mare* adevăr în constatarea lui *Jean Paul*!

— Astăzi vitrinele librăriilor sunt inundate de cărți, cari te fac *mai rău*. Parcă își bate joc un spirit murdar de noi. Într'o epocă, în care ar trebui să ne întrenăm sufletește și să câștigăm puteri de luptă cinstită, împotriva viciilor, împotriva tembelismului, împotriva ticăloșiilor omenești. O parte din scriitorii de valoare chiar, nu numai la noi, sunt *defețiști ai păcii*, contribuie la scăderea morală a națiunilor.

— Este goana turbată după succes cu orice preț, după tiraj, după câștig! ripostă unul.

— „Banul câștigat astfel m'ar arde în buzunar!“ se revoltă altul.

Altul râse: „Vorbește cu dumnealui, care câștigă cu nemiluita, fiindcă a scris o carte . . . mai tare ca . . .“ cutare scandalagiu și scriitor de moravuri ușoare!“

— „O, dragii mei!“ izbucni altul. „Iată, cazul meu concret! În tinerețele mele am săvârșit multe năsdrăvănii. Știu și de ale altora. Hei, ce „succes de librărie“ aș avea, *dacă* aș îndrăzni să aștern pe hârtie cele trăite și văzute! Am și eu oarecare talent de a scrie — aș putea descrie plastic cutare și cutare scenă, picantă, — dar *nu e de mine o* astfel de meserie, care ar contribui ca alte idei și fapte ideale, să nu-și aibă rezonanță într'o societate, care vrea să se întremeze, nu-i așa ?

— „Bravo!“ izbucni unul.

— „Ce folos! comentă altul“. Tu nu te pretezi la așa ceva, și editorii se bat după un manuscris scabros, ca să-și salveze combinațiile financiare!“

— „Dar bine, dragă, strichnina este oprită ca să se vândă în prăvălii. O prescriu numai medicii. Cum se poate că strichnina sufletească să o poți cumpăra pentru câțiva lei din orice librărie? Este aceasta în folosul Statului, care trebuie să-și apere cetățenii?“

— „Ai mare dreptate! Ne trebuiesc cărți, cari să ne înalțe sufletul, cărți curate, cărți scrise de scriitori cu *responsabilitate morală*. Un scriitor, ori cât de mare să fie el, cu fantezia sa, cu verva sa, dacă nu contribuie și el ca temeliile Statului să nu se sdruncine, este un rău reprezentant al scrisului, este un dușman al societății omenești“.

— „Frumos, zîmbi unul, vorbește cu cutare desvîluit biiguitor de versuri, care găsește farmece în — pardon de expresie — urina bălegarului, vrea să epateze pe burghez!“

— „Și epatându-l, îl trage în băltoacă!“

— „Mai e și alta, nu se gîndește scriitorul, care scrie murdăriile revoltătoare, că volumul său va ajunge în mâni de ființe curate și că va aduce stricăciune sufletească, răscolnid germeii răului? O carte cu scene sexuale, descrise pe șleau, cum s'ar zice, fără de nici o perdea — într'un internat de băieți, de fete! Vai! ce stricăciuni poate priciuni!“

— „Hahah!“, rîse malițios unul. „Scriitorul dă din umeri și-ți ripostează tăios: eu nu scriu pentru internatele de fete! Literatura e sacro-sanctă! Ea își poate permite orice!“

— „Orice? O literatură asasină să aibă dreptul de existență?“

— „Și — apoi mai este ceva, dragul meu“, zise altul. „E vorba cum descrii! Ai cetit din Maxim Gorki schița „Boles“, în care o femeie pierdută, scrie, dictează, fiindcă e analfabetă, o serie de epistole unui fictiv adorat, curat, cinstit, *idealului* ei? Sau romanele și nuvele lui Tolstoi? Maslova din „*Invierea*!“ Ce *ethos* este în paginile acelea! Le-au scris „oameni“ și nu canali de scribi, cari vreau să împrută totul, fie ce-o fi, numai ca să câștige parale!“

— „Că veni vorba de analfabeți: Atunci să fim oareșcumva satisfăcuți că avem numărul cel mare de analfabeți în țară, cărora

nu le este dată puțința să citească toate insanitățile! Ce paradox dureros și grozav!"

— „Să ne luptăm cu toți împotriva literaturii, a cărții murdare. Aici da, o luptă, contrabalansând literatura rea cu cea bună“.

Conversația se încheie cu o constatare: Să se întoarcă Gutenberg pe lume, el, care a început cu *Biblia* întâia sa tiparniță, i-ar fi greață și ar cere mormântul din nou.

Horia Petra-Petrescu

Cântec nou

Mijește flamură albă în geana zorilor . . .
 spre vârfuri cu aștrii agonizați de negura vremii
 cratere despicate din stânci ferecate în zarul tăcerii
 fișnesc lava credințelor înăbușită de'ntuneric.
 potirul piscului cu buze umezite în oglinzi parnasiene
 mustește - argintul sevei - stoarse din ciorchini de cântec nou
 fredonând peste — al timpului mort — cavou
 vis tivit pe clape de aureolă.

Cântec nou BCU Cluj / Central University Library Cluj

ecou,
 brodat cu — avântul idealului
 cioplit pe culmea zilelor de mâine.
 pâine,
 gândului înaripat spre porți de-azur,
 toiag în pribegiri spre zarea luminii
 în tine clocotește jertfa sacră
 și ardoarea nădejdlor ce'ntârzie să vină.
 în cupa ta'ncolțește mărgeanul
 rodirlor din muguri copti în sărutări de soare.
 în urma brazdelor desprinse din ogoare
 involburate
 plugul tău
 va semăna poteci spre leagănul lui Dumnezeu.

Cântec nou
 ecou,
 din imnul reînvierii
 peste — al sufletului meu cavou.

Alexandru Șara

După inspecție

Intr'o dimineață de Mai, învățătorul Todea se pomeni vizitat de un domn inspector școlar Petrescu.

— Cum dracu o mai fi nemerit și ăsta să vină tocmai la mine în Fundoaia? Intrebare foarte justă, fiindcă prin Fundoaia trec ani, până când vreo mașină tulbură liniștea banală a fundoienilor, trăgând răvaș întins cu urme pătrate pe ravănul ulielor strâmte și strâmbe cari se pierd uneori în curțile gospodăriilor închise cu garduri arhaice. Câțiva copii, pe care Todea îi pusese să facă „rânduială“ la grajd și în cotețul porcilor, la un semn al lui, fugiră la troaca fântânii să se spele pe mâini și pe picioare pentru a intra în clasă.

— Tăceți mă, că a vint' un domn mare cu motoru la domu' învățător, și ne aude că facem gălăgie! Glasul elevului Paveluc se pierdu în zumzetul clasei ca un fum de tămâie într'un interior vast. Când fu opt fix, inspectorul urmat de învățător intră în clasă. Ce vâjiei în cap, în urechi, ce cea ă pe ochii învățătorului Todea! Clasa cu cei șazeci de copii, se comprima și se dilata în vederea tulbure a ochilor săi. La ordinul inspectorului, Todea făcu o lecție „model“ din gramatică, iar mai la urmă i-a tras niște repețiri generale din toate materiile, până când inspectorul îi spuse: „Destul, dă-le drumul copiilor acasă“.

— Te rog să-mi dai registrul de procese-verbale pentru inspecții. Agil, ca un recrut, se înființă cu registrul, apoi își plimbă nerăbdător ochii pe tablourile din clasă pentru a-și potoli neliniștea. Timpul se consuma anevoios; minutul părea an și anul părea un veac.

— Când ai absolvit D-ta școala, domnule învățător?

— D'apoi de bunăseamă nici eu nu știu, mă rog D-le inspector, că eu-s demult tare, dascăl. Am fost în Păpușa, Agnița, Bârna, Zagra, Gruisor...

— Da, da foarte frumos! îl opri să mai înșire nume printr'un înclinat din cap, inspectorul. Acum, te simți obosit, nu-i așa? Ai vrea să stai la odihnă?

— Să fie cu iertăciune domnule inșpector, n'aș vrea să cad în judecățiuinea D-voastră că n'am cu ce trăi. Așâșderea, că n'am cu ce mă'ncotoșmăni, însă nu vreau să ies la hodină, pentrucă mi-i tare dragă dăscălia!

— Frumos! Dar mai lasă și pe alții mai tineri să obosească atât cât ai obosit D-ta. Și acum, vorba multă, ști D-ta cum zice românul. Bună ziua! Nu uita a-mi trimite de urgență în copie trei exemplare de pe procesul-verbal.

Mașina se urni din ogașiile clicoase în care o'mbucase pământul, cu pârâituri dese și un lanț de fum albastru în care se pierdu o droaie de copii.

— Uf Doamne, bine că a trecut și asta peste mine!

Ia să văd, ce mi-a scris în procesul-verbal?

Auzi domnule ce calificaciune:

„Domnul învățător este îndrumat a-și cere imediat pensionarea, altfel îl vom pensiona din oficiu, fiindcă un învățător care și acum rostește și scrie: înclinăciune, judecățiuinea, probăluire și alte expresii absolut negramaticale, în zilele noastre când numai *un aparat de radio*, și l'ar fi vindecăt de astfel de expresii arhaice, nu mai poate fi tolerat în învățământul primar“.

— Foarte bine! Am să ies la pensie, isbucni într'un ton de mândrie umbrită cu amărăciune, isbind registrul de masă.

Vasăzică, nu mai sunt bun? De ce nu sunt bun? Că-s vechitură? Hei, hei, tineri, cunoașteți povestea cu „Țara fără bătrâni“? Să nu ajungă timpul să vi-i cumpărați! Mai citi odată indignat procesul-verbal, trecându-și mâna dreaptă peste mustața-i sură, tăiată scurt ca o perie de ghetе.

Ce dracu o fi ăla „aparat de radio“, de care-mi pomeneste inșpectorul? Se vede că ăla-i ceva care mai învață pe oameni cum să scrie și să vorbească după gramatica vremurilor noi! Ei, dacă aveam până acum unu' de ăla lângă mine, cât de bine îmi prindea! Azi ași fi eșit tare fain la inșpecție. Nu-i nimic, tot îmi cumpăr eu unul. Mâne și-așa e Joi, pot lipsi pentru o jumătate de zi dela școală. Am să mă duc la Reghin, o să întreb peste tot, unde se găsește de vândut radio. Așa că o să-mi pun puțin radio în casă și mai mult în școală. Ce ușor îmi va fii săptămâna viitoare, când toți copiii cu ajutorulu radio-ului vor fi luminați ca Apostolii, de acest duh adus de știință.

Joia sosi ca toate celelalte zile din săptămână, plus bucuria că nu mai era departe Dumineca. Invățătorul Todea sosi de dimineață în oraș. Coșul căruței era încărcat cu leguminoase și pedea-supra, ca o panoplie, o ladă plină cu orătării înnotătoare și neînnotătoare. După ce-și lichidă marfa, porni în căutarea „duhului științei” — radio-ul. —

— Domnule vă rog, n'aveți radio de vândut?

— Nu domnule dragă, asemenea marfă nu se găsește la noi. Ar trebui să vă interesați la Birthler, că acolo se află tot felul de mașini, îl orientă un comerciant. Desnădăjduit, străbătu câteva străzi înguste, când, pe un fruntar de casă citi: „Birthler Ernő instalații de aparate de radio”.

— Aha, iaca aici e prăvălia cu chestia. Numai de aș găsi unul potrivit pentru mine; bun să fie dar nu prea sărat. Intră.

— Aici la Dvs. se găsește de vândut radio?”

— Adică aparate de radio, vreți să spuneți, îl corectă proprietarul. Da, avem. Cu ce vă putem servi? Un aparat complet?

— Păi, dă-mi-l așa întreg, să-l văd cum îi și să-l probălesc aici, nu cumva să fie hibaș.

— Bine, dar asta nu se poate așa una, două, îi trebuie antene, stâlpi, instalație...

— Eu nu pricep ce-i trebuie, însă vreau să aud, și să văd cum pot să îmbogățească mintea aparatele astea!

Dl. Todea era un om îndesat, scurt, gros; corp clădit cu mâna, care se sfârșia spre înălțimi într'un cap de apreciable dimensiuni cu occipitalul exagerat, parcă niște mâini invizibile îl trăgeau îndărăt. Substanță cerebrală trebuia să aibă puțină de tot, și aceia fiind îmbăcslită sub grosimea oaselor scăfârliei.

Târziu de tot dl. Birthler, a putut să-i explice undele de aer, recepția lor, ducându-l pe dl Todea în fața unei bulboane cu apă în care aruncă o piatră. Deaci porni explicarea până la epuizare. Au rămas înțeleși ca a doua zi după masă, să-i sosească aparatul pe care i-l va aduce și instala chiar dl. Birthler.

* * *

Pe 'n seratul zilei când greierii își umflau cobza pântecului; *gri! gri, gri!* pe latul pământului, o mustață de sârmă bălțuia încordată între două prăjini înfipte; una în spinarea casei, iar alta legată de căpriorul fânarului.

Invățătorul Todea alunga droaia de copii adunată la strașina porții ca ciorile pe un pământ proaspăt semănat. Oamenii cum se 'ntorceau unul câte unul, sau în grup, dela câmp, toți se opreau la poarta școlii, își zgâiau ochii prin crăpăturile scândurilor. Se umpluse drumul. Unii, veniți mai în urmă, împinși de curiozitate, se urcară pe cununa porții care pârîi din rădăcini.

— Ce e aia de sus, măi fraților? întrebă un proaspăt sosit.

— Dracul o știe și dascălul nost' mă Ioane!

— Așa se vede că i-o luat Dumnezeu mințile.

— Totuși, trebuie să fie ceva cu sârma aia că altfel n'o întindea el pe stâlpi taman din vârful casei. Să întrebăm pe unul mai umbiat o leacă prin lume.

— Mă Nicolae al Sâii, tu care ți-ai frecat coatele de domni pela București, musai că știi, ce este!

— N'ai fost Duminecă și tu în drum la primărie când le-am spus multora, cum toate veștile din lume le auzi punând o mașină în casă de care e legată sârma aia de sus?

— Cum, se aude ce grăesc oamenii în alte țări? Mare minune e și asta! Nu prea miroasă a lucru curat. Amu-i lumea de-apoi. Iacă și dascălul nost' om bătrân cu frica lui Dumnezeu până acum, s'a predat diavolului. Lucrează cu el pe-o mână. Dar să știe dumnealui că tot „Ucigă-l crucea“ o să-i ia folosul! Plesni un scuipat cât o piesă de o sută pe marginea șanțului, apoi porni spre casă, trăgând pe câțiva, de umeri. După ei porniră rând pe rând, toți.

Pleoapa nopții a acoperit Fundoaia cu un întuneric dens, gros, sub care se 'ntindea pe brânci ca o reptilă, apa Comlodului.

Todea ascultând câteva stațiuni; Milano, Catovitz și Praga, unde prinse numai muzică — Bucureștiul conferenția — dădu mlađiere și libertate sufletului său, deveni sentimental, i se părea că e un fluid care se prelinge pe buza unei existențe cu alte orizonturi, decât cea depănă acum.

Era posedat de un sentiment înalt de *impăcare* cu lumea; foarte bun cu tot ce presupune o *trăire*, mergând din deducție în deducție până în a se *identifica* cu un stejar bătrân, scorburos, plesnind sub îngrămădirea anilor.

*

Trecură trei săptămâni decând și-a instalat Todea aparatul de radio. Tot trei săptămâni au trecut de când, ca o pedeapsă

dela Dumnezeu“ pe capul fundoienilor, s'au desfundat norii, s'a rupt zăgazu ploilor. Fundoienii zic că-i un semn de sus pentru pocăință. Dar, cine a întinat mai tare, cine a întristat mai cumplit fața Preaînaltului? Ei găesc vinovat de această pedeapsă pe însuși domnul Todea, pentru că lucrează cu diavolul, trăiește cu el în casă și i se 'nchină lui.

Această ipoteză din urmă nici ei n'o admit toți, căci dânsul umblă regulat la biserică, ba cântă și în strană.

* * *

Mare zarvă în casa lui Gligore Strajă. S'au adunat peste cincizeci de bărbați. Ceea ce însemnează în raport cu numărul caselor din Fundoaia, că aproape fiecare familie și-a trimis un delegat. Vreau să curme odată și pentru totdeauna pricina pedepsei primită sub formă de potop dela Cel de Sus. Tinerii, de cari numai dacă se va auzi că au săvârșit un fapt contra poruncii a șasea dumnezeiești, vor fi legați cu ștreangul și scuipați de tot satul, iar cei iscoditori contra puterii lui Dumnezeu — cazul învățătorului Todea — nu vor rămâne nici ei nepotcoviți.

Cam asta le-a fost moțiunea. Urmă o tăcere împotmolită, din care se înțelegea că deasupra adunării nu plana o mulțumire generală.

— Ascultați fraților, reluă unul. Eu gândesc să ne și apucăm de lucru înfierând fărădelegile chiar de acum, căci altfel nici Preaînaltul nu curmă ploaia.

— Bine zice! Bine zice! se auziră glasurile de pe margini ale sărăcimii satului, mai mult contra „sfatului adunării“ care era format numai din oameni avuți.

Trei cazuri trebuiau pedepsite: Todea pentru că lucrează în slujba diavolului, Zamfira lui State fiindcă și-a lăsat pângărit trupul înainte de măritiș și Pavel Guran — fecior stătut, trecut de 30 ani — care a râvnit la nevasta lui Vasile Cociorba. Au tras la sorți. Nenorocul a căzut pe Todea.

Există pretutindeni trădători. Nicolae a Sâii, cel umblat mai mult în lume — București, Focșani, Brăila, Galați — se strecură neobservat din adunare, dete fuga de-i spuse învățătorului ce-l așteaptă.

— Las' că-i domolesc eu, îi răspunse Todea. Conducându-și credinciosul vestitor până la poartă, Todea auzi venind spre școală

pleascăit de cisme și bocanci a unor pași hotărâți. Frica îl alungă grabnic în casă. Dincolo de zgomotul pașilor pocneau gardurile. Eșind înțeleși dela adunare ca să termine cu „drăcia“ lui Todea, trăgeau hălci din garduri, pentru a avea câte o unealtă în mâini dacă o fi cazul. . . .

S'au oprit gălăgioși. Ușa era încuiată. Patru au sărit deodată peste țucluiile porții pe care o smulseră din țâțâni. Intrară în curte agitați ca un val pe timp de furtună.

— Sus, sus pe fânar fraților, de acolo e legat un capăt al sârmei care ne-a adus vremurile grele! strigă Pintican Ilie. Ușa casei se deschise încet, cuprinzând în cadrele ei chipul de ceară al lui Todea.

— Spuneți-mi oameni buni, ce vreți dela mine în târziul acestei nopți? Să iasă unul în fața mea și să-mi spună, când învățătorul vostru a încetat de a vă face binele?

— Astăzi s'au împlinit trei săptămâni de când ne faci numai rău! îl înfruntă cu o impertinență revoltătoare Pintican Ilie.

— Tu, tu măi Ilie, care ți-am scăpat pe tată-tău dela moarte? Bine, bine, omoriți-mă, dacă mă credeți vinovat!

— N'avem nimic cu D-ta. N'avem nimic! întăriră ceilalți spusa lui Pintican.

— Domnule învățător, îndrăsni să spună în babilonia din curte, Florea Oprincă, noi n'am venit să-ți facem nici un rău, ci să împlinim voia Domnului! (Un duș de mângâiere pentru Todea). Iaca Domnule învățător, ați putut vedea, că decum ați adus „drăcia“ asta, în satul și 'n hotarul nostru, ori că ea ne aduce ploile astea reci, sau că pentru ea ne-a pedepsit cu potopul ăsta Dumnezeu.

Deaceia, noi v'am ruga cu vorbă blândă și plăcută, să ne predați toate șuruburile și bucățile din care e făcută „drăcia“ ca s'o ducem la margine de hotar și acolo, zdrobindu-o bucățică cu bucățică să o suflăm în cele patru colțuri ale lumii, ca s'o ducă vânturile odată cu norii prin alte zări și țări.

— Dragii mei, nu vă cer să mă cruțați. Dar numai gândindu-vă la cele 15.000 de lei pe care le-am băgat în acest aparat, ar trebui să vă vedeți de treabă. Și apoi, cum ați ajuns de tocmai pe aparatul meu să vă descărcați urgia, când știut este că nu numai peste satul și hotarul nostru plouă, ci și peste altele vecine

și vecine cu vecinele? Și pe acolo tot aparatul meu este de vină? Răspundeți?!

— Tot el și Dvs. toți domnii câți credeți în iscoadele bieteii minți omenești cu care încercați să răsturnați mersul vremurilor. Noi vrem să scăpăm de o grijă, să ne 'mpăcăm cu Preabunul Tată care nu iubește satul în care oamenii îngăduie o iscoadă contra Sa, cum e „drăcia“ D-tale.

Pentru ultima dată te mai întrebăm; ne-o dai ori nu?

— Nu pot, nu pot! Lăsați-mi aparatul! 15.000! Doainne nu-i lăsa! Proștii! Proștii!

Todea îmbrâncit cu capul de căpătâiul patului se prăbuși pe podele fără zgomod, ca un sac plin cu pământ. Toate piesele aparatului fură dislocate la repezeală și svârlite celor de afară cari le primeau cu satisfacție.

Fu smulsă apoi prăjina din vârful casei și ruptă bucăți.

.....
Toată ceata urmă programul; urcau răzoare glodoase și smârcuri spre hotarul comunei, care încăleca culmea dealurilor ce se vedeau prin bezna nopții ca niște uriașe spinări ondulate. Suișul era liniștit. Din cleiul codrilor s'a desprins un cuvânt; Mama Pădurii sta de vorbă cu arborii, s'au a oftat pământul prin gură de huhurez.

Nicolae Albu

Inaintașii

culegeri și amintiri

de

Ion Anghel inv. Focșani

Lucrarea cu titlul de mai sus reprezintă oglinda fidelă a școlii și învățătorimii din jud. Putna. În ea clocotește entuziasmul, idealismul, spiritul de jertfă și abnegație, sbuciumul și suferința, credința înaltă și dorul de emancipare, a apostolatul prestat cu stoicism pentru regenerarea culturală a satelor și prestigiul corpului învățătoresc.

În ea se împletesc — că 'ntr'un cadru mareț — avânturile hotărâte, nădejdi și aspirații nutrite de suflete mari și cugete luminate de misiunea sacră a străduințelor. Tabloul vieților ce cuprinde această lucrare este viu și expresiv. În el strălucesc frunțașii învățământului primar: *C. Dobrescu-Argeș*, primul învățător în parlamentul României și *Vasile Iftimescu-Soveja*, inițiatorul și făuritorul primului statut de asociație profesională, primul președinte al încheșării Asociației Învățătorilor din România. Opera acestor doi Apostoli denumiți, primul: „Tribunul țărănimii“, și al doilea: „Tribunul învățătorimii“ s'a încrustat cu litere de foc în anele trecutului sbuciumat al școlii noastre. Ea a avut repercursiuni diriguitoare în însăși începutul organizat și productiv al vieții învățătorimii române din din întreagă țară. De numele lor se leagă înfpătuirii mărețe ce vor cinsti și mărturisi în totdeauna întruparea feticită a caracterului, impulsul de muncă și perseverență, devotament și spirit de sacrificiu. Din viața lor vom învăța catechismul sacru al idealismului dăscălesc. Pe lângă figurile lustre ale acestor vrednici învățători, cartea întrunește un număr însemnat de amintiri ale învățătorilor putneni precum și diferite statuate ale cercurilor culturale; statutele Societății corpului didactic

din regatul României, de prin anii 1890-1897, etc.; dări de seamă asupra congreselor inv. din țară și streinătate.

Interesante amintirile : d-lor *Mihai Balaban, Const. Negru, Gh. Dumitrescu-Coșofănești, Ion Ciocârlan, Iordan Gheorghiu, Petrache Anghel, M. Gavrilescu, Ion Drilea, Ion Grăjdeanu, ș. a.*

Din ele se desprinde o lume streină de zilele noastre atrofiate de învolburări, patimi și ură ; o lume ideală trăită în slujba nobilelor avânturi spirituale. O pagină măreață din cristalizarea efortului cultural al sufletului înegurat a satelor noastre. „*Inaintașii*.” Ce titlu ar fi putut înlocui mai sugestiv — cartea plină de merit a d-lui I. Anghel ? Inaintașii, pilda vedniciei și devotamentului. Noi, urmașii, pigmei învrăjbiți mereu cu capriciul patimilor mărunte, substituind interese personale și meschine chemării înalte, deschizând această carte, ne-am putea însușimult îndemn și avânt.

Colegul I. Anghel este vrednic de admirație. Munca D-sale va rămâne un prețios exemplu în meritul preocupărilor profesionale.

BCU Cluj / Central University Library C Sandu-Florea

Stanciu Stoian: COPILUL ÎN LITERATURĂ ÎN PARALELĂ CU EVOLUȚIA PSIHOLOGIEI (ed. Cultura Românească)

Numele autorului lucrării de față ne este cunoscut. „Din problemele localismului educativ“ apărută prin 1933, și „Curente noi în pedagogia contimporană“ scoasă în colaborare cu d. Iorgu Stoian, sunt cărți cari ne-au descoperit în d. Stanciu Stoian un bun cunoscător al evoluției formelor de instrucție și educație în Europa și peste Ocean. Ocupându-ne de cartea d-lui S. S. suntem siliți să facem o observație ; literatura pedagogică la noi a suferit în ultimul timp parcă o eclipsare din cauza beletristicii. Puținele lucrări apărute, sunt numai sintetizări, transplantări sau ecouri ale unor îndeletniciri noi ce ni le oferă Apusul. Nimic adâncit și precis conturat. D-na Isabela Sadoveanu văzînd că nu prea face mare ispravă, erijîndu-se în critic, la *Adevărul literar*, s'a sințit datoare să dea de citit corpului didactic mai ales învățătorilor, spre a se sesiza măcar aceștia de ingeniozitatea și ineditul contribuțiunilor sale în ramura pedagogiei, scofînd „*Psi-*

hologia copilului“. Dela această lucrare, bună rea, cum a scris-o, n'a mai apărut nici-o carte de interes general. Seceta de preocupări în ale scrisului pedagogiei ce bîntue în țara noastră, nu vrem s'o atribuim lenei sau lipsei unor posibilități de tipărire, fiindcă orice carte de pedagogie apărută la noi, își are asigurați un număr de cititori mai mare decât una literară (constatare făcută cu ocaziunea apariției cărții „Actualități pedagogice“ a d-lor I. Rotaru și P. Ghiață), ci lipsei de erudiție. Invățătorul sau profesorul nu cunoaște vastitatea de forme sub care se manifestă sufletul copilului (elevului). Intre cei ce au privit copilul cu un oarecare interes, sunt și scriitorii. Ei au băgat copilul în literatură. Odată cu ei l-au utilizat ca material și artiștii.

Un studiu serios, dar incomplet, dedică acestei preocupări dl. Stanciu Stoian: „*Copilul în literatură în paralelă cu evoluția psihologiei*“. Ce legătură poate să fie între literatură și psihologie? Totdeauna scriitorii prin introspecție și-au reconstituit în „amintiri“ portretul propriei lor copilării. Privită obiectiv, literatura *vie* este o construcție pe motive psihologice. Nimic nu e mai greu decât să redai stări de conștiință pe care le-ai trăit fictiv. De-aici urmează că între evoluția psihologiei și a literaturii a fost un continuu sincronism. Domnul S. Stoian ne-o dovedește cu exemple pe care le aduce, din literatura franceză, ceva italiană și română. Astfel începe cu *Philippe de Novare* („*Traité des quatre âges d'homme*“), care scrie despre copii insultător; e lacom, mîncăcios, egoist. etc. Copilul medieval e „*exceptional*“, gîndește și se comportă ca omul matur *în literatură*, bineînțeles: — *Roland* și *Viviene*, sau *Jeana d'Arc*. În psihologia acestora se distinge o atitudine de ascensiune, de voință intensă.

Vine Renașterea. Sensualismul Renașterii era o „dorință de viață fără friu, de aruncare a tuturor prejudecăților și chiar a judecăților morale, a lăsa instinctele să se exprime în voce“. Se vedea o întoarcere la natură prin sinceritatea simțirii noastre. Copilului nu i se acorda decât foarte puțin credit; sufletul copilului e ceva fără conținut, materie amorfă fără structură, tabula rasa. Singular *Rabelais* în „*Gargantua et Pantagruel*“ ne-a dat imaginea unui copil ideal. Gargantua și Pantagruel sunt lăsați *liberi* să facă ce vor („*fais ce que vondra*“). Ei vor învăța mult, vor călători mult și observa mult. Prin acțiunea romanului, ne prezintă o me-

toată naturală de a învăța copiii; urmând căpătarea cunoștințelor pe calea naturii. Aproape acelaș copil este văzut și de *Montaigne* prin amintirile pesărate în „*Esais-urile*“ sale. Artiști mari ca: *Raffael Sanzio*, *Leonardo da Vinci*, *Botticelli* au trecut copilul în plastică. Inceputul sec. XVII-lea. E vârsta comediilor lui *Molière* și fundarea filosofiei lui *Descartes* și *Leibniz*. Cu preocupări mai mari, ca și contemporanii lor: *Racine* și *Cornelle*, au făcut psihologie, comentându-o cu virtuți și slăbiciuni. Un profil psihologic interesant, este cel al ducelui de Bourbon, al cărui preceptor a fost *La Bruyère*, autorul „*Caracterelor*“. Cel care a contribuit la hrana sufletească a copiilor a fost *La Fontaine* prin duiosia câtorva din fabulele sale. Nici *Joas* din „*Athalie*“ de *Racine*, nici *Luison* din „*Le Malade imaginair*“ a lui *Molière*, nu sunt în realitate, sunt creații pentru scenă. Singur *Perault*, în „*Scufița roșie*“ prinde o trăsătură a copilăriei: naivitatea. Secolul al XVIII-lea aduce mari schimbări. Cei cari rectifică spiritualitatea europeană sunt: *Rousseau*, *Diderot* și economistul *d'Alembert*. Nu insistăm asupra „omului bun dela natură“, al celui dintîiu. Principiile lui asupra creșterii și instrucției copilului, le-a încheșat în „*Emile*“, carte de revoluție. După cum vedem, el este primul pedolog, dar neintenționat. Intr'un cadru natural *Bernadin de Sainte Prierre*, dă viață celor doi copii: „*Paul și Virginia*“.

Acum se încearcă primele realizări; progresul șt. naturale, aduc după ele psihologia experimentală cu: *Ernest Weber*, *Herman Helmotze*, *Gustav Fechner* și *William Wund*. De aci trebuie căutată originea psihologiei diferențiale de mai târziu. Dintre literații timpulul, *Victor Hugo*, este acela care dă expresie în „*Contemplation*“ și „*Chants du crepuscule*“ unor sentimente delicioase dedicate copilăriei. Tot el a isbutit să ne dea și cele mai reușite portrete de copii în romanul „*Mizerabilii*“ (*Cosette* și *Gavroche*). Urmează *George Sand* cu „*La Mare au diable*“, și „*La Petite Fadette*“.

După 1830, psihologia suferă o nouă modificare. În locul romantismului se ivește realismul. Din senzualo-asocioționistă, psihologia se supune unei puternice influențe nordice: voluntarismului și scepticismului lui *Schopenhauer*, care nu ținu mult, fiind înlocuit cu un disponibil de cercetări, ce făcură din psihologie o știință pozitivă pentru verificarea și explicarea faptelor sufletești. *Ribot*, *Ebbinghaus*, *Meuman*, *Dumas*, *Titchner* și *James*, se ocupă cu ex-

plicarea fenomenelor sufletești. Chiar și dintre filosofi ca: *Jaensch* și *Stern* fac cercetări în acest sens. Ia naștere „Psihologia infantilă -pedagogia“, ai cărei protagoniști sunt: *Binet* și *Claparède*.

Preocupările pedologice câștigă tot mai mult teren. În fruntea tuturor țărilor stă America, unde mișcarea a fost creată de *Stanley Hall*, urmat de: *Oscar Chrisman*, *Thorndike*, *Cattell* (autorul testelor mintale) și *John Dewey*. Anglia: *Fr. Galton*, *Cecil Redie* ș. a. Franța: *Binet*, *Dr. Simon*, *Robin*, *Luquet* și *Dr. Godin*. Austria: *Freud*. Belgia: *Demoor* și *Ovid Decroly*. Italia: *Maria Montessori*, *Gulgiano Passo*, ș. a. Elveția: *Klaparède*. Țara unde sufletul copilului se pune ca o problemă de viitor, e Germania. Aici se muncește intens în laboratoriile de psihologie experimentală și în școlile de experiență. Roadele acestei mișcări încep să se vadă: școli după măsură, școli active, școli în aer liber, cercetășia, tribunalele de copii, birourile pentru îndrumarea și selecționarea profesională. Creațiile artistice apar din ce în mai des și încărcate cu material de psihologie infantilă. *Flaubert*, *Maupassant* și *Zola* au găsit frumoase prilejuri.

Se scriu poezii și romane inspirate de-adreptul din „copilărie“: *Alfons Daudet*: „Petit Chose“ („Piciul“) și „Jack“, iar *Hector Malot*: „Sans famille“ („Singular pe lume“). O configurație psihologică ciudată ne-o dă *Anatole France* în: „Le livre de mon ami“ și „Petit Pierre“. A sosit vremea când începe să se vorbească tot mai des despre copil. Sgomotul îl face scriitoarea *Ellen Key* cu „Secolul copilului“. Nu ne uităm de *Edmondo Damicis* cu a sa carte „Cuore“ (Inimă de copil) care ne-a provocat deliciale unor lecturi frumoase. Citind operele atîtor romancieri în cari vibrează nervii copilăriei, distingem două fiziotipii, una asupra copilului dela țară (*Maurice Barrés*: „Les Deracinés“) și a copilului dela oraș; burghez și proletar.

Să vedem la noi cum stau lucrurile, sau cum le vede d. Stanciu Stoian. Introducerea psihologiei în cultura noastră datează odată cu deschiderea cursurilor dela Sf. Sava ale lui *Gh. Lazăr*, *I. Heliade-Rădulescu* și *Petrache Poenaru*. Prin 1871 *Bărnuțiu* scoate la Iași: „Psihologi'a empirică și logic'a“ după Beck. Tot cam pe atunci *Șt. Nitzulescu* traduce: „Manualu de psihologie, logică, morală și theodicee“ de A. Charman. La Sibiu, *I. Popescu* scoate „Psihologia empirică“ (1881), *I. C. Lupu* „Curs ele-

mentar de psihologie" (1898), iar *V. Gr. Borgovan*: „Incerări în psihologia și logica intuitivă" (1895). La Craiova a profesat până acum firziu aceleași idei herbartiene *Șt. Velovan*: „Intemeiere psihologică a actelor elementare de gândire" (1890). Ceva mai firziu d. *Rădulescu-Motru* publică un studiu: „Problemele psihologiei". Regretatul *N. Vaschide* lucrează alături de Alfred Binet, răspîndind interesul pentru pedagogia experimentală. Publică lucrări în limba franceză („Education phisique, la fatigue phisique et ses effets sur l'organism") și un studiu în „Noua Revistă Română" intitulat „Pedagogia experimentală". Munca se continuă la cele patru Universități: București, Cluj, Iași, Cernăuți, prin dd. G. G. Antonescu, I. Găvănescul, Vladimir Ghidionescu, Ștefănescu-Goangă, Tabacaru, ș. a. iar dintre cei mai tineri, dd.: I. C. Petrescu, Liviu Rusu, N. Mărgineanu. Iosif Gabrea, D. Teodcsiu, L. Bologa, Radu Petre, I. Nisipeanu, D. Tudoran, și alții.

Din cauza unei nereușite altoiri, tot „teoreticismul" pedagogiei noastre rămâne infructuos. Dacă pedagogia a luat o direcție nepotrivită structurii noastre, asistăm la inadaptabilitatea metodelor noi, fără a le înlocui cu sisteme și concepții cari să reprezinte sensul etnicului.

Literatura română s'a resimțit și ea de influențele apusului.

Scriitorii noștri abordează cu îndrăzneală, psihologia omului format și a copilului, strecurându-se uneori până la „profund". „Cu oricîtă atențiune am răscoli istoria literaturii române, până la *Creangă*, nu vom găsi „copilul". (Dl. S. S. uită de balada „Mihu Copilul"). El este cel dintii care reinvie copilăria cu Valea Ozaiei, Humuleștii Neamțului și toate năzbățiile unei vârste naive. Puțin de tot, stă și Coșbuc cu copilul de vorbă: „Iarna pe uliță", „Din copilărie" („*Fire de tort*"). I. L. Caragiale l-a ironizat („Domnul Goe"). Dulce, indulgent, delicat și sentimental cu copiii, e d. *Mihail Sadoveanu* („Dumbrava minunată") și d. *Ionel Teodoreanu* („La Medeleni" 3 vol.).

Dl. Stoian, încheie seria scriitorilor cari s'au ocupat de copil în literatura română cu dd.: *C. Stere* (Vania Răutu „In preajma revoluției") și *Mihail Dragomirescu* („Copilul cu trei degete de aur"). În pictură ne-au dat tablouri de de o frumusețe neîntrecută *N. Grigorescu*, d-nii: *N. Tonitza* și *Demian*. (Numai aceștia? Unde sunt: *Tătărescu*, *Luchian* și alții mai noi, cel puțin egali D-lui *Demian*?)

Atît a găsit dl. S. în literatura noastră? Numai asta e „*literatură de bună calitate*“ în care figurează copilul în literatura română? Al. Brătescu Voinești cu „Neculaiță Minciună“ și „Noaptea de Crăciun“, ori I. Popovici Bănățeanu în vol. „Din viața meseriașilor români“, nu e literatură bună? Copilul proletar în literatură cu Panait Istrate: „Moș Anghel“ și „Kira-Kiralina“. Dar e culmea ignoranței să scrii despre o poveste naivă, banală — cică-i roman — ca „Mon petit Trott“ a lui *Lichtenberger* și să nu pomeniști de uriașul roman în 12 volume — în genul căutat de noi — „Jean Cristoph“ al lui *Romain Rolland*.

Iată de ce am spus la începutul cronicii noastre, că ne e greu să scriem; n'avem informații suficiente, dar cunoștințe largi?

Dlui S. S. i-a scăpat din vedere cea mai elementară condiție la un studiu de sinteză: corelația sau raportul imediat dintre un curent și cel anterior, o epocă și alta.

D-sa, servindu-se de lucrarea „L'enfant dans la litterature française“ a lui *J. Calvet*, a făcut o incursiune în istoria literaturii franceze pe 110 pagini, rezervând literaturii noastre doar 17 pagini cuprinzând câțiva scriitori și omițînd pe alții cari ori cât ar fi d. S. S. de pretențios, meritau a fi pomeniți dacă nu citați.

Ne-am sesizat de importanța unei cărți cu titlul pe care i l-a dat dl. S. Stoian, așa cum bine vorbește d-sa în „Prefață“:

„Iată de ce el (pedagogul) trebuie nu numai să fie convins de legătura dintre felul cum psihologii îi prezintă sufletul copilului, și felul cum îi este redat în artă; dar această legătură trebuie s'o facă în faptă, cetînd deopotrivă psihologie infantilă și literatură cu subiecte din viața copiilor“.

Inchidem cartea D-lui Stanciu Stoian vulnerați în fermitatea convingerilor pe cari ni le-am format despre d-sa la apariția primelor lucrări.

Nicolae Albu

„Nu“ de Eugen Ionescu

Incep rîndurile recenziei de față cu o constatare — propriu zis străină de subiect. Anume: găsesc un act de crîncenă lașitate — mai pe șleau spus, de ismeneală — în faptul că *Fundațiile Regale* au refuzat — deși laureat de comitetul oficial de premiere — să tipărească volumul *Nu* al tânărului Eugen Ionescu. Bine înțeles ca să menajeze veleitățile de patrupezi ale cîtorva inși „culturali“ lovîți crud de scrisul sincer al autorului premiat.

Eugen Ionescu e o inteligență ascuțită ca o lamă de oțel — și mai presus de toate lucidă. (Rețineți vă rog, *lu - ci - dă* pînă la exces.) Iar volumul *Nu* este expresia vie a acestei inteligențe care nu cruță pe nimeni. Prieteni, maeștri, foști profesori, colegi de redacție — toți sînt ironizați cumplit. Cultura romînească — săraca noastră cultură! — personalități înțolite în nimbul prestigiului tradițional, sînt negate cu o voluptate care impresionează. Deaceea cartea lui Eugen Ionescu a răscolit discuții vehemente stîrnind la mișcare din cuibul ascuns în care mocnea, ura atîtor preținși critici și scriitori.

Petru Comarnescu — una din victimele de suprafață care pînă mai deunăzi se credea în scumpa noastră Valachie — buericul pămîntului, și-a spălat murdăria mînilor ca Pilat, cerîndu-și totdeodată iertare opiniei publice că a votat premiarea *Nu* — ului, printr'un articol plat, scris cu rigiditatea stilistică ce-l caracterizează.

Pompiliu Constantinescu, bastardul criticii lovinesciene — simțîndu-se lezat în amorul său propriu de mare critic — fiindcă Eugen Ionescu regretă că i-a fost cîndva elev și fiindcă îi spune din filantropie că nu înțelege o iotă din literatura lirică — și-a vărsat secreția veninoasă a urii într'o recenzie — qu'ils disent recenzie — lamentabilă, oșioasă și prolixă în care printre rînduri îi rînjeau colții furiei.

Domnilor, cartea lui Eugen Ionescu trebuie privită obiectiv,

nu numai de noiăștia mai neînsemnați dar în primul rînd de cei cari sînt prinși în lumina aspră a realității în paginile ei. Nu știu ce demoni — afară de cei ai răutății — pot să împiedece pe cineva — oricine ar fi — să admire inteligența bogată și sinceritatea, risipite pe filele acestui volum.

Să fac o mărturisire. Nu accept — evident, sau mai răspicat spus nu mă interesează veracitatea afirmațiilor lui Eugen Ionescu — deoarece planul de observare ar fi atunci radical eronat. Prin urmare nu cred în toate — multe din ele sînt juste — aprecierile critice ale lui. Eșafodajul demonstrației prin care se silește tînărul autor să distrugă mitul poeziei argheziene sau să dovedească lipsa de valoare a romanului *Maitreyi* și a ermeticei lui Ion Barbu — hotîrit are puncte vulnerabile. Însă atitudinea în sine străină de marginalele argumentări critice — o aprob. Și această atitudine se cere să fie aprobată. Iată de ce mi-a plăcut *Nu*. Fiindcă mi-a plăcut atitudinea autorului (un tînăr de 24 ani) în fața vieții, a problemelor literare sau culturale, în fața fericirii, a tristeții și bucuriei mincinoase ca un eres — și nici de cum fiindcă ași fi rămas convins în urma lecturii, că *Patul lui Procust* — e un clișeu proustian ratat sau că *Duhovniceasca* lui Arghezi e retorică, pitorească, maeterlinkiană și atît.

Deci să fim pe deplin înțeleși. *Nu* este o carte de atitudine — și nu de cercetări savante sau de contribuții scoase din biblioteci. O carte de frondă juvenilă — prea juvenilă dacă vrei — sinceră și lucidă. Eugen Ionescu e prea inteligent, prea analitic — o, cîte mărturisiri nu găsești în paginile acestui volum, chinuitoare prin dialectica lor auto-analitică! — pentru ca să fie pur și simplu marioneta propriei vanități, sau cu alte cuvinte un poseur ordinar, care să profite de credulitatea cititorilor. — Dimpotrivă. E singurul dintre tinerii foiletonisticeii noastre de astăzi (bine înțeles alături de vulcanicul Emil Cioran), care are curajul sincerității față de sine însuși, care nu-și ascunde nici nu gînd și nici o simțire intimă — în sfîrșit care nu vrea să pară mai breaz și mai adorabil decît e în realitate.

Tînărul negativist integral, nu-și ia aere grave așa cum obișnuiesc cu exces de zel, confrății săi întru scris și vîrstă. Ba chiar sfidează seriozitatea curentă, cu un cinism incurabil. Paradoxal, scrisul lui Eugen Ionescu, sprinten, fluent și încărcat

de ironii,, — unele fine altele directe, — întristează. *Nu*, deși calificată de unii drept „neserioasă“, din răzburare bătărană, e o carte tristă, dureroasă. Ironia are nuanțe stranii, risul e umbrit de amărăciune, bucuria e sfîngace. Aici văd influența lui Papini (adu-ți aminte d-le Ionescu de cartea aceea cu numele lapidar *Gog*, care ți-a răscolit gîndurile din afunzimi și ți-a plăcut cîndva grozav de mult, — unde monstrul havaian — cu ochii verzi și geometrismul fizionomic dur — își bate joc de capodoperile literaturii universale, de cerul instalat și de infinit.)

Citez :

„Nu am nici o convingere, nici o morală, nici o conștiință — și tocmai deaceea, probabil, mă intimidază toate convingerile, toate moralele, toate conștiințele“ (pg. 125)

Sau :

„Dar, în definitiv, nu am nici un fel de convingere. Sunt înclinat numai, temperamental și fără vreo altă justificare să cred lucruri proaste despre lume, despre viață, despre dvs. Așa încît nu pot pune nimic de asupra unor simple vanități care deocamdată și poate pentru totdeauna sînt aproape totul pentru mine.“ (pg. 130.)

Și un ultim citat :

„Toată tristețea aceasta a mea este cauzată de lipsa mea de convingere, de siguranțe. Aș lupta pentru convingerile mele avînd conștiința, veșnic întăritoare, a acestui lucru. Dar așa nu pot avea decît conștiința permanentă că nu lupt decît pentru jocurile mele.“ (pg. 140,)

Vreți rînduri cari să exprime mai limpede chinul lăuntric al incertitudinii? Aceste scurte fragmente nu trebuiesc interpretate ca fiind vide de valoare etică, așa cum căuta să ne convingă o secătură pseudo-moralistă nu de mult. Eu le consider extrem de semnificative, deoarece ele sînt expresia unui sbucium colectiv, ele ne redau durerea intimă a tuturor tinerilor cari gîndesc febril — și cari nu găsesc — mai corect: nu pot găsi — o axă interioară împrejurul căreia să-și cristalizeze procesele sufletești. Ei bine, simpaticii mei domni, eu cred că toți acei inși serioși cari își fac din echilibrul lor interior glorie trimbițată la răscruci de uliți — rîzînd bonom de frămîntările autentice ale unui tânăr — sînt infinit de simpatici în ignoranța lor crasă.

Dar pentru Dumnezeu, — e rușine să fii sceptic și disperat — în veacul ăsta cernit al nostru, — veac exclusiv al suferinții și al incertitudinii?! Iar suferința și scepticismul se cheamă, carevasăzică „neseriozitate“? D-le Șerban Cioculescu, o fi Eugen Ionescu — acest „enfant terrible“ — al tinerei generații neserios. Admit, sincer să fiu mai mult deaceea ca să nu te calc pe băătăura amorului propriu de renumit critic. Inșă „neseriositatea“ lui Eugen Ionescu e de-o sută de ori mai tristă și adîncă decît gravitatea caraghioasă a oricărui academician chel și obez, sau decît suficiența unor anumiți cronicari literari — cari se consideră nici mai mult nici mai puțin decît piatra de hotar a criticii noastre literare, — cînd în realitate — suprema realitate — toți suntem mici, disperant de mici — și proști.

Septimiu Bucur

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Gib. I. Mihăiescu: „ZILELE ȘI NOPTILE UNUI STUDENT ÎNTÎRZIAT“ (roman, ed. Cugetarea),

Dacă pentru autorul acestei cărți, publicarea ei nu înseamnă decît încercarea unui gen de roman pe care nu-l obicinuia, pentru literatura romînească, ea îmbogățește împreună cu „*Dragostea cu termen redus*“, a dlui Crevedia, dosarul destul de subțire al literaturii humoristice.

Cînd pomenesc de cele două romane, ca opere ce se pot clasa în acelaș domeniu, nu mă gîndesc însă să le indentific. Căci în vreme ce cartea dlui Crevedia în fôt ansamblul ei are o construcție mai mult schematică din contra „Studentul întîrziat“ al dlui Gib. Mihăiescu prezintă o mai mare amploare, o rețea mai complicată de evenimente, o sumă mult mai bogată de date edificatoare. Dar toate acestea ar fi prea puțin. Ceeace separă în mod pronunțat cele două romane este că pe cînd cel dintîi persistă pînă la sfîrșit în nota lui dominant-humoristică, cel de-al doilea evoluiază în dramă, distrugînd astfel o unitate și sfîrșind într'un mod cu totul neașteptat. Făcînd abstracție de aceste caractere cu

totul proprii, în esența lor, nu cred că cele două cărți s'ar refuza unei pronunțate asemănări. Căci în definitiv atît țiganul Miștorică al dlui Crevedia, cit și studentul Mihnea Băiatu al dlui Gib. I. Mi-hăiescu, se identifică prin trăsăturile lor principale: amindoi sunt niște „*tipi*“, niște oameni cari trăiesc la suprafața vieții și se stre-coară cu o amuzantă dibăcie, printre greutățile ei, cu sufletul gol, nemuncit de nici o problemă.

Mihnea Băiatu e un student care întîrzie nu mai puțin de 10 ani în facultatea de drept, fără să ia nici un examen. La urmă apoi cînd tatăl său tolerase cîteva amînări pentru luarea licenței și-l amenința cu suspendarea subvențiilor, Mihnea găsește o so-luție salvatoare. El află de existența unui student în anul trei cu numele de Băiatu Mih. (poate Mihai) și după ce stăruie pe lângă acesta să-și dea exemenele, cari s'au sfîrșit într'adevăr minunat, profită de această împrejurare pentru a se înfățișa altora, ca el fiind cel publicat în gazetă, la seria licențiaților. Era un mijloc eficace de a restabili un prestigiu care se clătina în fața amante-lor sale, din fundătură, cari se succedau într'un număr conside-rabil, precum și pentru a mai stoarce dela papă, o augumentare la subvenții, așa cum i se cuvine unui... doctorand.

O încîntătoare variație de amante se înregistrează pe placa vieții lui Mihnea pînă cînd în sfîrșit, amarezîndu-se de asistenta universitară dela istoria filosofiei, Arina Velovan, în sufletul lui, o trainică și profundă dragoste își face loc. Acum Mihnea nu se mai juca de-a dragostea, ci iubea de-abinelea. Un accident survine însă: Arina este însărcinată de un student medicinist și moare pe urma unui avort. Dar nu fără efect asupra lui Mihnea: el cade într'o ipostasă a resemnării și începe o nouă viață, cu preocupări schim-bate de astă dată și orientate spre filosofia vechilor clasici.

O rezumare, chiar atît de succintă poate arăta că romanul, spre sfîrșitul lui suferă o deviație dela linia dreaptă. Căci Arina Velovan, așa cum ne-o înfățișează autorul, nu este decit transpu-nera unei amante din clasa de jos a micilor funcționari de ma-hala, într'una de aristocratică profesionistă universitară. Căci deși doctă, Arina este aproape (nu exact) tot atît de nerezistentă în fața tentațiilor vieții, ca și precedentele amoreze de mahala, iar toate atributele ei sufletești, atunci cînd scapă din mînă pe Descartes, se reduc la o simplă cochetărie emancipată. Acea curbură care in-

tervine în sensul vieții lui Mihnea Băiatu e oarecum neîntemeiată și nu-și găsește un precedent explicativ.

De o nuanță mai mult caragealiană la început, comicul din *Zilele și nopțile unui student întârziat* se menține în corpul romanului pe un suport anecdotic. Familia Nisipoiu, unde avem fericirea să-l întâlnim prima oară pe Mihnea Băiatu și întreaga societate de mici funcționari de judecătorie, în mijlocul cărora trăiește Mihnea Băiatu, reproduc acea naivitate și incultură pe care dela prima frază o găsim la Conu Leonida. Ca și acesta deși mai modest, Conu Nisipoiu este acel om care-și dă o gravă importanță și se simte nespus de fericit că poate face câteva trăsături critice despre un Nottara, sau altul l'a fel, despre care, la fel cu Conu Leonida și Garibaldi, n'are decît un prea sumar tot de informațiuni. În fața unui asemenea om, Mihnea știe să-și joace rolul de minune. Cînd el, pentru a dovedi că are o licență face pomenire despre un *instrumentum probatorium*, Conu Nisipoiu se pleacă cu un compliment recunoscător, iar prestigiul eternului jurist suferă o binevenită dublare. La fel cu alții, singele rece și inteligența oltenească, îl fac pe Mihnea Băiatu un adevărat artist al vieții. Nu e mai puțin adevărat însă că aceste ocazii dese, pe cari dl Mihăiescu i le oferă eroului, pentru a-i delimita caracterele, prea adeseaori se sfîrșesc prin inoportune exagerații, cauzele nenumăratelor falsuri, aduse autenticității, psihologiei lui Mihnea. Apoi soarta sare prea adeseori în ajutorul dlui Mihăiescu. Să nu mergem mai departe, decît la acea întâlnire a lui Mihnea Băiatu cu eminentul licențiant Mih. Băiatu, pentru a ne convinge cît de șubredă este premisa care stă la baza unei întregi arhitecturi epice. Și nu arareori eroii se salvează astfel, dupăcum alteori devin adevărați escroci sau detectivi (cina luată cu chiul la restaurant, de ex.) cari compromit seriozitatea în sine a unui roman, ale cărui părți reușite nu se pot tăgădui.

Nicolae Ursu

REVISTE

Gând Românesc. Anul II No. 6. Prin străduința și autoritatea directorului său, d. Ion Chinezu, această revistă se impune ca cea mai bună publicație din Ardeal. Disprețuind polemicile meschine și sterile, precum și orice preocupări regionaliste, d. Chinezu a ridicat revista la nivelul superior la care până azi nu a ajuns decât „Gândirea“.

Intrată în al doilea an de existență „Gând Românesc“ pășește curajos și românește. În paginile ei nu s'a strecurat până acum niciun mânuirot al abțibildurilor de origine indoelnică, după cari se prăpădesc — mai mult sau mai puțin sincer — parte din tinerii noștri civilizați.

Ultimul număr aduce colaborarea d. Bazil Munteanu, semnatarul articolului de fond: „Limba românească“, bine scris și bine gândit; o nuvelă de Ion Agârbiceanu; poezii de Emil Giurgiuca, George Boldea și Ștefan Ion George. Acesta din urmă pare o fericită descoperire a revistei. Emil Pușcariu semnează o foarte interesantă și utilă contribuție la o chestiune de actualitate: „Principiile unificării legislative“.

Revista mai cuprinde o bogată rubrică a „Mișcării culturale“ și o cronică variată cum nu se întâlnește nicăieri: literară, sociologică, științifică și etnografică.

Di Ion Chinezu, care semnează „Cronica literară“ dă și de astă

dată dovada bogatei sale culturi și informații, în rândurile de sinteză a celor *Zece ani de viață săsească la „Klingsor“*.

Atingând cu acest prilej, chestiunea „transilvanismului“ d-sa scrie, între altele:

„Nu noi vom nega importanța elementului regional ca mijloc de atmosferizare în artă, Reflexul peisagiului ardelean în toponomia românească, în poezia populară și în literatura noastră cultă, atestă intimitatea și trăinicia legăturilor dintre pământ și om. Dar peisagiul nu e tot. El nu e decât unul — și unul static — din nenumăratele componente ce alcătuiesc sufletul unei nații. Trecutul, credința, limba și ceace se desprinde din toate acestea: tainicul și implacabilul sens de orientare ce ne îndreaptă pașii spre viitor: iată ce nesocotesc transilvaniștii în teoretizările lor fragmentare și contradictorii. (A se vedea de ex. discuțiile din 1929 în revistele *Erdélyi Helikon*, *Korunk* și *Klingsor*). Se pleacă dela o temelie șubredă, vorbindu-se de un paralelism istoric care însă este un postulat improvizat mai degrabă decât o realitate. Și se anticipează asupra viitorului cu aceeaș ignorare a profundului nostru instinct de unitate ce constituie însăși axa vieții noastre naționale. Am impresia că transilvaniștii au rămas la viziunea vieții ardelenene din primul an de după război când unii, — nu noi însă — își puteau face

iluzii cu privire la virtualitățile de cohesiune românească“ . . .

Erudit, curajos, cinstit cu el însuși și sincer față de toată lumea, d. Ion Chinezu aduce revistei un aer proaspăt și tare de înălțimi. Calitățile sale vor supăra — poate — pe cei obicinuiți cu tămăerile reciproce și revista își va împuțina prietenii. Credem însă, că literatură are azi nevoie, mai mult decât oricând, de o profilaxie și mentalitatea scriitorilor de o schimbare.

Di Ion Chinezu pare a fi „omul care ni trebuie“ pentru treaba aceasta urgentă.

Convorbiri Literare. S'a spus că această revistă e moartă și iată că se dovedește a fi așa de vie, încât provoacă invidia tinereții năbădăioase și monopolizatoare.

Prin concursul câtorva elemente hotărâte, cu talent și mare cultură „Convorbiri Literare“ e azi la înălțimea trecutului lor glorios.

Felicităm pe d-nii Ion Cantacuzino și D. Gerota, cari par a fi principalii autorii ai izbânzii.

Celor ce se complac în meseria de ciocli, trebuie să le spunem, că dacă vor să se hrănească din înmormântarea „Convorbirilor“ — au să moară de inaniție...

Ramuri Anul XXVI Nr. 3 (Iulie 1934). Reapărută de curând, după o întrerupere dureroasă, revista „Ramuri“ își continuă un drum literar serios — dela care nu s'a abătut niciodată — cu ținută demnă și sărbătorească. I-am răsfoit paginile cu sentimentul regăsirii unui cămin scump...

Remarcăm articolul de fond: „Reviste literare“ al d. C. Ș. Fă-

gețel directorul revistei, acest me-reu tânăr iubitor de divine inutilități literare, precum și condeii de iscusit critici al d. Const. D. Ionescu, fostul cronicar literar al „Gândirii“

Obținând colaborarea marelui Arghezi, care semnează paginile întitulate „Călugărul“ și în cari cititorul nostru cu orizontul în vârful nasului găsește nu știu ce nepotriviri, față de cele scrise în „Icoane de lemn“, revista „Ramuri“ și-a asigurat pentru luptă, concursul decisiv al artileriei grele.

Mai întâlnim în acelaș număr numele dlor M. D. Ioanid, I. M. Marinescu, Sabina Paulian, Ion Sângeorgiu, C. Gongopol, Păunescu-Ulmu etc.

Remarcabil studiul amplu: „Un romancier și o generație“, în care d. M. D. Ioanid, dovedește, cu citate, că romanul „Jar“ al d. Llviu Rebreanu, nu-i decât... scrum.

Brașovul Literar Anul III. Nr. 19-20. (August 1934). Există azi în Ardeal o mișcare literară de surprinzătoare proporți și superioară calitate. Avântul este însă de dată recentă. Când a apărut „Brașovul Literar“ nu exista nici „Gând Românesc“, nici „Familia“, nici „Pagini Literare“ — ca să nu citez decât pe cele de frunte dintre revistele de azi.

În ziua de 8 Iunie 1934, zi care simbolizează redeșteptarea și îndreptarea acestui neam de pe drumurile vinovatelor precipitări spre haos, — Maestrul Cincinat Pavelescu, cu autoritatea sa consacrată de unanimă admirație și încununată de Premiul național de poezie, a făcut să apară —

împreună cu câțiva iubitori de literatură — „Brașovul Literar“.

A înfruntat de atunci greutăți nebănuite și a persistat în ciuda zâmbetelor hidoase ale mediocrității. Azi sub aceeași direcție a Maestrului Cincinat Pavelescu „Brașovul Literar“ apare mai tânăr și mai frumos. În condiții tehnice într'adevăr artistice și cu un conținut variat și sprinten, acest număr aduce, mai întâi colaborarea prețioasă a Maestrului Cincinat Pavelescu, care într'o serie de „Amintiri“ scrise în cea mai aleasă limbă literară, desvăluie atâtea lucruri interesante — adevărate documente.

Articolul de fond îl semnează d. Dragoș Vrânceanu. În restul cuprinsului semnalăm numele d. Vladimir Nicoară, Al. Ceușianu, N. Jorda — pentru proză.

Poezia e susținută (citiți: susținută) de Ion Focșeneanu, Emil Giurgiuca, Ilea, Ivonne Rossignon etc.

Cităm, pentru frumusețea plină a sugestivelor imagini, următoarele versuri din poezia d. Focșeneanu „Cerbul“:

*Apoi mugetul, ecou unui corn
Și peste prăvăliri în tropot iute
Trec, fum vânat, fantome de ciute
Și lotusul luminii îl răstorn.*

*Acolo unde turma a sorbit
Stelele legănate pe prund,
Nisipul liniștii s'a așezat la fund.*

DI Focșeneanu este și redactorul „Brașovului literar“ și în această calitate desfășoară o activitate intensă de cunoscător a tot ce se scrie la noi — în Cronica revistei. Insemnările și recenziile sale se citesc cu plăcere și interes.

Nu putem încheia cuvintele noastre despre această revistă, fără a menționa cu elogii scrisul dlui Petru I. Teodorescu.

Gherghinescu Vania

Revista Fundațiilor Regale

An. I. No. 8. (August). Sunt opt luni decând a apărut primul număr din *R. F. R.* elogiât, criticat, discutat, dar *citit*. De atunci s'au emis atâtea păreri asupra acestei reviste — aproape egale numărului de cititori — încît nu mai găsim util a ridica vre'o obiecțiune, nu pentru că n'am avea ce, dar știm; *R. F. R.* nu va fi nici mai bună, nici mai rea ca înainte. Se desprinde o întrebare: nu satisfac exigențele unui public cititor? Pozitivăm întrăbarea. Dar nu s'ar putea spune că e o revistă slabă. Fiindcă niciodată n'a fost o publicațiune subvenționată de stat care să nu fi fost improșcată de „guri rele“ sau „condeie veninoase“, nu ne vom opri aci relevând unele impurități, nici complimentînd „*R. F. R.* — contribuția ei uneori valoroasă, o scutește de măguliri.

Se văd în fiecare număr eforturile pe cari le depun conducătorii revistei, de a prezenta material cât mai substanțial în diversitatea problemelor pe care le pune. Astfel se îmbină versul sprinten sau domol, cu biografia, proza cu eseul sau studiul, muncit cu migală, sfîrșind în varietatea și lărgimea *cronicilor*. Repetăm: nu tot ce apare în *R. F. R.* e bun. Unele articole, deși bune, nu-și au locul *aici*. *N'au cadru*. Forțază impresia, defavorabil. Iată dece, cu toate că e ief-

tină, R. F. R. o cuprinde praful în librării și o decolorează soarele în chioșcuri. Și, sfârșind aceste observații dureroase, e locul să ne ocupăm de ultimul număr, în care, după schița mediocră „Ber- cu Leibovici“ a d-lui *Al. O. Teodoreanu*, dăm peste frumusețea versurilor croite din vreascuri de câmp și de pădure ale d-lui *Mihai Moșandrei* („Pan“, „Lied“, Floare de măcriș“).

Semnând „Cântarea cântărilor“ alături de pr. Vasile Radu, Gala Galaction continuă amintirile de „Acum 35 de ani“ (*Uragan politic*). E vorba de trădarea lui Dimitrie Sturza, o întrunire politică a conservatorilor, incidentele dintre liberalii-gubernamentali și conservatori, intervenția armatei, bătăi, zgîrieturi, utilizarea pompelocu apă, etc. Talentatul tânăr poet bucovinean *Teofil Lianu*, își tîngue sufletul cu resorturi adinci într'o „doină săracă“ din ciclul „Curcubeu peste țară“:

*„Răzmeriță'nglas de bucium
și flăcăi în haiducie,
neam mâncat de sărăcie
și hotar clădit pe sbucium.*

*Boi de soare la tînjală
cu lumina țării'n coarne,
plug înfipt în lut și'n carne
și norod flămînd, răscoală“.*

Dl. prof. univ. *Rădulescu-Motru*, cu o îndrăsneală vrednică de un gânditor ca domniasa, atacă violent în articolul, „Școala satului“ situația *falimentară prezentă* a școalei primare. Secolul al XIX-lea a fost stăpînit de ideologia naționalismului, atît pe tărîm politic cît și cultural. Tinerii cari s'au reîntors din Apus, dîndu-și seama de încetineala pasu-

lui pe care îl făcea România spre a intra în concertul popoarelor Europei, au precipitat intrarea ei, imitînd viața politică și culturală crezînd „că legile bune se pot copia de oricine, că împrumuturile culturale n'au niciun risc“. Nu-și dădeau seama că „pe o zidire veche nu se clădește la întîmplare, ci se alege zidurile sănătoase, și pe ele se înalță ziduri noi, păstrînd pentru acestea linia de rezistență a celor vechi“. (pag. 295).

Vina întreagă cade asupra „*Junimei*“ al cărei mentor a fost spiritul critic al lui Titu Maiorescu. Chiar el s'a isbit de dificultățile *înnoirii* spirituale: „forma fără fond“ a „progresiștilor“ junimiști, cărora le răspunde prin articolul: „Impotriva direcției noi“.

Legile progresului unui neam, sunt cristalizări lăuntrice, cari își urmează destinul lor de veacuri. „Viața națională a unui popor se susține pe continuitatea vieții instituțiilor sale politice și culturale“. Naționaliștii noștri din secolul trecut, n'au ținut seamă de acest adevăr, deaceia opera lor este lipsită de orice legătură cu tradițiile țării. O mare parte din ea trebuie refăcută, sau reîncepută. Se va porni din nou la muncă, prin instituții; cu cea mai necesară, mai apropiată instituție cu *școala satului*. „O bună organizare a școalei satului, ca un simbol al naționalismului, este cea dintîi obligație pe care trebuie să o îndeplinească statul român“. Dar nu pe bazele școalei de astăzi fiindcă „școala satului de astăzi este o școală streină de in-

teresele țărănești, este o școală de imitație burgheză orășenească“ în care își pierd timpul fiii sătenilor și statul bani degeaba. Se impune o revenire la „trecut“. O renaștere a locuitorilor din sat nu poate veni decât prin școală și prin învățătorul ei, căci de convingerea acestuia atîrnă viitorul țării noastre“.

Doctrinar al unui „stat țărănesc“ (într'o țară cu 80% plugari) d. Rădulescu Motru răstoarnă un crez de până acum; tot ce este bun în școala primară, este îndrumat spre oraș. Nu! pentru că „mediul sătesc oferă talentelor tot atîtea posibilități de strălucire ca și mediul orășeneasc, dacă nu chiar mai multe. Căci, *nu este scris mediului sătesc ca el să fie sărac și incult pe vecie*“. Scopul ultim al învățămîntului nu este cartea. „Școala care se bazează pe ea, nu e dragă nici unui copil“. Să suporte chinul analizelor gramaticale, și a demonstrațiilor geometrice, aceia care își fac din *carte* carieră mai tirziu. Nu urmează deaici că fiul de sătean n'are nevoie de ea, însă, dece aceiași cultură cărturărească forțată să fie aplicată și fiului de sătean ca și fiului de avocat sau alt biurocrat, când drumul lor în viață așa de mult îi separă? „Învățătorul viitoarei noastre școale de sat să aibă așa dar curajul să se scuture de prejudecata educației cărturărești.“ (pag. 307). Bazat pe realități, d. Rădulescu-Motru răspunde acelor care l-ar întreba: dar legile, dar programa analitică, ce zic? „În învățămînt nu încap poruncă!“. Inșă, nu

din poruncă, ci din vina lui proprie conduce învățătorul școala pe atăzi pe drum greșit, fiindcă el e crescut în spirit burghez, nu se simte în serviciul satului, n'are inimă pentru viitorul satului și nu protestează când din școala lui, în loc de țărani adevărați, ies burghezi neisprăviți. „Copilul învață carte, dar atît. Bunătatea de suflet și disciplina este la el tot așa, cum au fost mai înainte“. Să nu se uite însă că el nu este numai purtător de inteligență, ci este și purtătorul de virtuți sociale.

Cea mai mare greșală a întregului nostru învățămînt o constituie faptul că la vârsta 16-19 ani, perioada de creștere și dezvoltare a virtuților țărănești, școala nu există. Clasele elementare și cursurile complementare sunt fără sens dacă nu sunt completate cu trei clase speciale, destinate să desăvârșească acțiunea începută de învățător încă dela primele clase. Aceste ultime trei clase (*Universități țărănești*) vor fi închinare intereselor absolut țărănești. „Puțină știință cărturărească; în schimb o bună intuiție în tehnica gospodăriei țărănești“. Sprijiniți pe aceste premize recunoaștem (pentru a cătea oră) că nu se poate face un pas înainte, atîta timp cât munca noastră nu va fi susținută pe colectivul sufletesc al țărănimii.

Bătrînul *Artur Gorovei* reconstitue, după scrisori, viața celui mai autentic artist al nostru Matei Millo. Un searbăd articol asupra lui Petre P. Carp intitulat: „Un debut parlamentar“, semnează d. *Manuel Menicovici*. Articolul din

Nr. trecut al R. F. R. scris de Bela Bartok asupra muzicii populare, pare a fi avut ecou. Foarte documentat și profund, d. *Riegler Dinu* revine asupra muzicii prin interesantul articol „Cor și cântec românesc“. Cu mai puțin orgoliu — și foarte îndreptățiti — decât altădată, domnii: *Camil Petrescu* și *Șerban Cioculescu* se achită cu câte un articol, cel dintii „Modalitatea și tehnica romanului polițist“, al doilea „Un poet neo-clasic: Duiliu Zamfirescu.

Cronici bune semnează dd.: *Petre Comarnescu*, *C. Noica*, *G. M. Cantacuzino*, *Traian Herseni* și *Richard Hillard*. Restul cronicilor (*Mihail Sebastian*, *Sergiu Dan*, *Pericle Martinescu*, *G. Stroe*, *Radu Georgescu* și *C. P.*) mai puțin bune.

Revista revistelor, e numai pe copertă. Locul ei este ocupat de două recenzii, una cu miez și alta incoloră, pe cari le semnează autorul „Bucuriilor simple“ d. *Constantin Noica*.

Observațiile noastre nu îndreptățesc pe nimeni a crede că „*Revista Fundațiilor Regale*“ n'ar fi o revistă bună.

NICOLAE ALBU

Pagini Literare (Iulie-August 1934). Un articol bun: *Revoluția Spiritului Românesc* semnat de *Bucur Țincu*, aduce în discuție probleme foarte actuale. Tinărul Țincu militează pentru un naționalism pur și organic, deci, după toate probabilitățile fecund, — plasindu-se astfel în linia ideologiei neojunimiste, deși are cuvinte de rezervă față de felul cum Ma-

iorescu despicasă simbulrele problemei forme fără fond. Luind ca punct de plecare constatarea că reprezentanții tinerei generații românești se svircolesc în nesiguranța unui dureros haos moral — fiindcă legătura dintre realitățile etnice și simțirea lor e ruptă, — Bucur Țincu crede că realizarea autentică în domeniul spiritual — cu atât mai mult în cel politic — a geniului nostru se va face numai prin o reintegrare a sufletului creator în solul plin de sevă robustă al țării. Așa dar prin trăirea intensă a naționalismului, singura capabilă — la noi — de eclenuri fecunde și sacrificii supreme. Ceeace nu însemnează de loc izolare absolută față de frământările vremii, — în hotarele unei concepții dogmatice și înguste.

Limpede scris, cu toate că nu păcătuște prin o prea sesizabilă originalitate a ideilor, — articolul acesta presupune un chip matur de a privi lucrurile.

O glorie fictivă, a revistei dela Turda e ratatul — incorrigibilul ratat Romulus Demetrescu. Culme a ironiei R. Demetrescu face cronică literară — pare-mi-se după ce s'a convins că disciplina filosofică nu e pentru creerul său. Dar cronică literară — să mi se ierte sinceritatea — o pot scrie numai oamenii cu gust estetic. Ori Romulus Demetrescu n'are gust estetic nici cit un bob de neghină. Domnule conferențiar universitar, — ești atât de mediocru încît te rog insistent, — te implor ca pe-o față mare, ca din motive de igenă literară, să nu mai scrii. Ai săvârși atunci un act de bun cetățean care

și iubește deaproape. Dle De-metrescu, nu mai scrie, deoarece dacă-ți mai citesc o cronică literară mă neurastenizez.

Asupra revistei în general — și a materialului ce se publică — vom reveni.

Viața Românească (Iulie No. 13-14 1934). Eforturile desperate ale d-lor P. Pandrea și Mihail D. Ralea de-a reîntineri *Viața Românească* se dovedesc zadarnice. Vechea revistă ieșeană, astăzi e hoit.

Numărul ultim, închinat U.R.S.S. aduce material din capul locului tendențios.

Petre Pandrea semnează un eseu, în care se găsesc câteva caracterizări juste și luminoase, însă prea trist. „Ce-ar spune bătrînul Tolstoi dacă s'ar reîntoarce încă odată în trupul și cu creerul de geniu stîns în dimineța zilei de 20 Noembrie 1910 la Astapowo?“ Așa își termină, după cum observați, cam patetic, Petre Pandrea eseul. Sunt convins că atît Tolstoi cit și marele Dostoievski, profeții poporului rus, n'au visat o revoluție așa cum a făcut-o Lenin. Ei vroiau o radicală transfigurare spirituală a mușicului, și nu o simplă schimbare de regim, așa cum s'a întîmplat în Octombrie 1917.

N. Tatu ca ori ce tînăr ce se respectă, înfumurat și disprețuind suveran mulțimea, e comunist. Interesant însă. Devenind comunist, a devenit în acelaș timp păduche sugaci al singelui burghez. Trustrile jidovești: *Dimineța* și *Adevărul* l-au cumpărat. Și astfel lucrurile s'au limpezit. N. Tatu,

tînăr constipat de niscaiva metafizică și cu fular roșu de mătăasă, pledează pentru o vagă și compilată filozofie sintetică marxist-lenistă, botezată „linia-generală“. Și în țara asta, unde fiecare mediocru care a citit câteva cursuri și cinci volume se dorește deschizător de drumuri, iată-l și pe N. Tatu doctrinarul (oh! al citelea!) materialismului dialectic. O rugăminte: dl N. Tatu, înainte de a se erija în apologetul regimului sovietic, ar fi minunat dacă ar învăța să scrie corect romînește. Adică vreau să zic: fără fioroase improprietăți de stil. Sper că nu sunt prea exigent.

Singurul articol gîndit din ultimul număr al *Vieții Romînești*, îl iscălește Ilariu Dobridor. E un copil lucid și frămîntat acest tînăr în scrisul căruia ideile se ciocnesc scăpărînd caracterizări intuitive și limpezi. Uneori cam abstracte articolele lui au însă întotdeauna miez. Sîmburele problemei e învelit în coaja plastică a cuvintului, gîndul e rostit răspicat.

Fenomenul Rus, continuarea unui eseu publicat vara trecută în revista *Azi*, începe cu înfățișarea spiritualității rusești, analiza menținîndu-se pe plan pur filosofic. (Se întrevăd aici reminiscențe asimilate din Berdiaeff.) Liber pînă la anarhism, tragic și chinuit de neliniștea Dumnezeirii și de nepătrunsul mister al Omului, sufletul rus, răsfrînt atît de viu în opera lui Dostoievski, astăzi e strîns în chingile de fier ale materialismului dogmatic. Ceeace nu însemnează altceva decît o revenire la teroarea singeroasă a

școlastice medievale, care îngrădea gândirea vremii în cercul îngust, conturat cu linie de foc, al peripatetismului thomist.

Concluziile trase de Ilariu Dobridor sînt pesimiste și au o nuanță de dureroasă ironie.

Restul materialului revistei e stupid.

Septimiu Bucur

Familia. Seria III, au I, no. 4, Dl. M. G. Samarineanu, ne-a servit, cu recentul număr al *Familiei*, un exemplu de felul cum trebuie redactată o revistă de largi orizonturi. Căci, fără îndoială, revista dela Oradea, se ocupă de o neobișnuit de largă varietate de probleme. Nestricînd un echilibru în favoarea literaturii, *Familia* nu este o revistă de literatură pură, după cum nici pe plan opus una de izolată preocupare critică și nici una de studii sociologice. Din contra, ea ni se înfățișează ca un magazin serios, bogat și elegant, în care poezia se întîlnește cu romanul, eseu cu cronica literară, studiul istoric cu cel social, politic și militar. În sfîrșit seria înșenînărilor și a cronicelor revistelor, romînești și streine, întregesc conținutul acestui album *cultural*.

Menționînd „Notele asupra unor semnificații contemporane“, subtilul eseu al Dlui Ion I. Cantacuzino, în care se vorbește de direcția pe care orientările literare postbelice le-au luat, precum și cauzele acestor orientări; studiul asupra „Picturii romînești contemporane“, al d-lui Al. Buiușoceanu; cel al d-lui Cosma junior, despre „Turcia modernă“; al aceluși neobosit profesor de

drept internațional, care și-ar avea locul meritat la Universitatea din capitală și care e dl. Sofronie, despre „Scrisoarea Milerand“ interpretată în favoarea tezei antirevizioniste, nu facem decît încrustarea pe răboj a cîtorva piese din seria studiilor preeminente. În cît privește acele „note militare“ despre „Drama romînească“ este încă o probă, că în cizme nu încapdecît . . . picioare.

Partea literară o semnează d-nii Ion T. Ilea, cu trei poezii frumoase, I. Focșeneanu cu o romantică dar splendidă „Pajiște albastră“, M. G. Samarineanu cu un fragment din romanul ucigașului „Kiazim“, etc.

La cronică, dl. O. Șuluțiu, care în introducerea d-sale, face două greșeli — evaluarea poeziei romînești la un preț superior romanului și explicarea acestui neadevăr prin inexistența, pînă în vremurile noastre, a tipurilor sociale bine fixate — vorbește despre volumele de versuri ale dlor Gregorian, Baltazar, Jebeleanu („Inimi sub săbii“) și Stamat. De altfel, mărturisim, dl. Șuluțiu nu e în prea bună „formă“.

Frize, an. I, no. 6-7. Redactată de un grup de foarte tineri scriitori, această revistă a Brașovului, contrar dușmanului ei condus de dl. Cincinat, face loc, într'un spațiu excesiv, literaturii pure. Poezia, mai ales, e pusă la adăpostul unui prea binevoitor protectorat. Și totuși ni se pare paradoxal, că această revistă nu găsește, măcar doi poeți ardeleni . . .

Dintre prozatori, subliniem fru-

mosul fragment al dlui Niculae Cantonieru. Mai slăbuți este dl. Chirnoagă, cu „Mîinile Maicii Domnului“, deși are un început bun. Cît despre dl. Blecher, în „Ix, Mix, Fix“ este arogant, grav și . . . slab.

Cronica se ocupă cu „Cartea dela San Michele“, cu placheta de versuri a d-lui Blecher și cu „Aspectele din Albania“, ale d-lui Vlad Bănățeanu, publicate la Ico-nar.

Revista revistelor și o serie de „note“ completează numărul.

NICOLAE S. URSU

Gazeta Cărților An. IV. Nr. 3-4. Director: *prof. D. Munteanu-Rîmnic*. Reapariția „Gazetei Cărților“ a fost privită cu multă încredere și simpatie. Era și natural să se bucure de aprecierile anticipatate ale acelor cari au văzut în ea — în primii ani de apariție — o soră a revistei „*Les Nouvelles Littéraires*“. Rostul ei, de *gazetă literară*, este numai atunci justificat, când e un organ viu, în care „Cartea“ să fie privită ca o probă, să provoace discuții, anchete, cu un cuvânt să *agite*, ce bruma de intelectualitate e în noi. Ori, să ni se ierte expresia, din cadavre nu poți scoate decât tot cadavre. „*Gazeta Cărților*“ n'are nimic sprinten în ea. Atît oamenii cît și materialul pe care-l aduce, par'că n'ar fi în pas cu timpul. Menționăm din acest număr articolul *Pentru „Gazeta Transilvaniei“* al dlui Munteanu-Rîmnic. Ocupîndu-se de „*Gazeta Transilvaniei*“, arătîndu-i meritele din trecut și decadența ei în al 100-lea an de apariție, încheie: „Cea mai

romînească și demnă faptă ar fi să-i redăm „*Gazetei*“ rostul de odinioară, firește în cadrul noilor împrejurări“. Interesante „Amintirile“ dela „Convorbiri Critice“ ale d. G. M. Vlădescu. Mai semnează articole și cronici d-nii A. A. Mu-reșianu, H. Petra-Petrescu, A. Bor-denache, Scarlat Preajbă, Con-stantinescu-Delabaia, Dr. A. Mi-hailov, Radu Cosmin ș. a.

Păcat atîta risipă de hirtie cu poze peste poze ale „apostolului“ cu ocazia serbărilor (Liga Cultu-rală, Cursurile universității popu-lare) dela Vălenii de Munte.

(n. a.)

NOTE.

TINĂRUL scriitor, dl. Ladis-lau Gagyî, are sub tipar și va fa-ce să apară în luna Noemvrie, romanul d-sale de debut „Secerătorii de dureri“. Un dascăl, cu-fundat în cultul muncii, seceră toate durerile neputinții de a schimba o lume. Pînă cînd, în cele din urmă se seceră pe sine însuși. Un roman, care va fi „Apostolul“ literaturii maghiare și pe care credem că e bine să-l semnalăm dintr'un îndoit motiv : că autorul este un mureșan și că eroul e un învățător.

PESTE câteva zile va apare în editura „Studio“ din localitate volumul de satire și polemici „*Șoimii patrupezi*“ al prietenu-lui și colaboratului nostru d. Ma-ximilian Costin. Inteligența și ta-lentul său polemic îmbracă tot ce-i intră sub condei în pulberea ironiilor de bun gust și perma-nentă noutate pînă la un rînjat sănătos.

Vor fi plesnite cu biciu de curele câteva „figuri actuale - nuli-tăți“, cari s'au cocoțat sus, în posturi „de răspundere“ încât nu le poți ajunge numai cu prăjina la nas. Vor fi scuipate cu bale moravuri mârșave din viața culturală a țării.

Apariția într'o editură mare bu-cureșteană ar face din „Șoimii patrupezi“ o carte de scandal — așa cum trebuie să fie.

LA 15 Septembrie va apare *In-dreptar pentru cercurile cultu-rale* de d. Vasile Netea.

Va fi o carte vie, surprinzător de sinceră, în care autorul face procesul vieții învățătorești.

ÎN această toamnă tinărul și talentatul scriitor ardelean d. *Corneliu Albu* va scoate într'o editură din Capitală un volum de versuri traduse din ungurește. Acest volum va cuprinde aproape 200 de poezii, traduceri din scriitorii unguri mai tineri, din Ungaria și Ardeal. D-sa muncește în această direcție convins că numai prin cunoașterea reciprocă ne putem aprecia peste agitațiile iredentiste. Aproprierea prin prietenie și stângerea relațiilor — fie deocamdată — de ordin literar și artistic, ne vor duce mai repede acolo unde politica țintește zadarnic de ani; pacifism sincer, în bazinul și la gurile Dunării.

Cunoaștem minunatele d-sale traduceri din Al. Kibédi, pentru a nu ne îndoi de frumusețea lor.

Poetul Ion Focșeneanu are sub tipar primul său volum de versuri, care va fi în librării la 10 Sept. c.

Redactor al revistei „Brașovul Literar“ de sub direcția maestrului Cincinat Pavelescu. Ion Focșeneanu este mult cunoscut și prețuit.

Toți cîți i-au citit prin reviste, versul cu purități de cristal, așteaptă nerăbdători apariția volumului său de poeme: „*In sus*“.

REAPARE „GÂNDIREA“!
Nu e o informație, ci e un chiot de eliberare, un semn de isbândă a spiritului asupra forțelor negre, un simbol...

LA Brașov a avut loc în ziua de 2 Sept. crt. o întrunire a scriitorilor din Ardeal și Banat. Ședința a fost prezidată de dl Gh. Tulbure fiind cel mai în vârstă dintre participanți. S'a pus întrebarea dacă e necesară o nouă societate a scriitorilor români, de dată ce există una veche, recunoscută oficial, cu peste 300 membri (unii scriitori, alții, poate... nici cititori). Au urmat o serie de discuții în legătură cu întrebarea de mai sus; este absolut necesară, cunoscută fiind bătrânețea și inactivitatea S.S.R. Noua grupare să fie o societate a scriitorilor r din Ardeal și Banat, sau pe țară; să fie absolut autonomă, sau o anexă a vechiului S S. R.-eu. Adunarea în deplin acord cu cele spuse de d-nii: Al. Dima, Gherghines u Vania, Romulus Dianu, George A. Petre, Ion. Focșeneanu, Al. Ceușianu și C. Miu-Lerca, a stabilit ca asociația să fie pe țară, cu filiale pe regiuni, cari vor lucra conform hotărârilor Comitetului Central ce se va alege la Congresul general din Noemvrie ținut tot în Brașov. Pe lângă cei de mai sus, au fost prezenți: Paul Constant, Dr. I. Popescu-Sibiu, Mircea Alexiu, Ion Th. Ilea, Max. Costin, M. Gh. Samari-nanu, Ștefan Baciu și N. Albu.

S'au primit adeziuni dela dd.: Ion Chinezu, Octav Șuluțiu și Victor Pa-pillan.

Școala și administrația comunală.

Legile țării impun administrațiilor comunale diferite obligațiuni materiale și morale în legătură cu instrucția publică, în special cu privire la învățământul primar.

Aceste obligațiuni se satisfac după măsura înțelegerii care o poartă pentru școală conducătorii comunelor, și — după posibilitățile bugetare.

Municipiul nostru cheltuește conform bugetului — care l-am întocmit redus cu 15.000.000. Lei față de 69.000.000 la cât se cifra în anul trecut, în anul acesta suma Lei 1.198.000. — pentru școlile primare și Lei 1,555,120 pentru învățământul secundar și artistic, separat de întreținerea bibliotecii, muzeului, pinacotecii orașului.

Pe lângă această sumă dată voluntar, mai sunt taxele de apă electrică, etc. cari se creează la restanțe de milioane, nefiind achitate de Stat care ar avea această datorie. Asemenea se mai dau mici ajutoare și premii școlare.

Ca inovație, s'a prevăzut suma de Lei 50.000. — pentru a servi *lapte copiilor săraci* dela școlile primare.

Față de aceste sacrificii pentru învățământ, administrația comunală este convinsă că și corpul didactic face tot ce-i stă în putință pentru a altoi în viitorii cetățeni simțul de datorie, ordine și morală, fără de cari orice trudă a directorilor rămâne fără rezultat.

Dr. E. Dandea

PROGRES ȘI CULTURĂ

REVISTA ASOCIAȚIEI ÎNVĂȚĂTORILOR din județul MUREȘ

---

*Apare lunar, afară de Iulie și August sub îngrijirea Comitetului
Asociației.*

---

*Redactor responsabil: Ion Butnariu
Secretar de redacție: Nicolae Albu*

Abonamentul anual:

Pentru învățători . . . . . Lei 100.—
Pentru comitetele școlare și alte categorii . Lei 120.—

Toate manuscrisele, revistele și cărțile de recenzat se vor trimite
pe adresa redacției.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Redacția: Tg.-Mureș, Str. Mihail Viteazul Nr. 5.

Administrația: Str. Kogălniceanu Nr. 3.
